శ్రీరస్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము

కందుకూరు. రుద్రయకవిప్రణీతము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

1916.

PRINTED BY

V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS,

AT THE AUDI SARASWATY NILAYA PRESS,

69, MALAYAPERUMALL STREET, MADRAS.—1916.

పీఠిక.

ఈనిరంకుశోపాఖ్యానము రచించినమహాకవి రుద్రయ్య, స్వర్ణకారుఁడు (కమసాలి), ఇంటిపేరు కందుకూరివారు, ఇతనితండ్రి పెదలింగన్న,తల్లి పేరు దెలియుట కేయాధారము లేకున్నను జతుర్థాశ్వాసాంత పద్యమునందు 'సాధ్వీశతవినుత చెన్నమాంబానుత' అని సోమేశ్వరునకు విశేషణము వాడినందున నీచెన్నమ్మ తల్లి యనియు, నీమె సోమేశ్వరువరప్రసాదంబున రుద్రయను బుత్త్రుఁగాఁ బడసియుండవచ్చు ననియుఁ దోఁచుచున్నది. ఈతనినివాసస్థలము నెల్లూరిమండలమునందలి కందుకూరను గ్రామము. ఈతనివంశమువార లిప్పటికి నాయూరనున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఇతఁడు గుంటుపల్లి. భాస్కరుని కాలమువాఁడగుటచేఁ గ్రీ॥ శ॥ ప్రాంతమువాఁ డని కవులచరిత్ర నుడువుచున్నది. ఇక్కవి నిరంకుశోపాఖ్యానమే కాక సుగ్రీవవిజయ మనుమఱియొక ప్రబంధమునుగూడ రచించెను. ఆగ్రంథమును గుఱించి యీకావ్యమునందుఁ బ్రశంససేయకుండుటవలన నీకబ్బమురచించినపిదప దానిని రచించినట్లూహింప వలసియున్నది.

ఇతం డాశ్వాసాంతగద్యమునందు 'పెదలింగనార్యగర్భార్ణవపూర్ణిమాత్రేయ' యని వక్కాణించియున్నాఁడు. తొల్లిటికవు లెల్లరు మాతృగర్భము నర్ణవమునకుం బోల్చి తాము చంద్రులమని చెప్పియుండిరే కాని యీలాగునఁ జెప్పలేదు. ఇట్లునుడువుటకు నేదేని పూర్ణాభిప్రాయము కవి మనమున నుంచుకొనియుండు ననవలసియున్నది. ఊహింప విద్వజ్జనులు ప్రార్థితులు. ఈగ్రంథమును గందుకూరిసోమేశ్వరనాథునికిం గృతి యిచ్చెను.యీకవి స్వర్ణకారుండయ్యును నిప్పటిదురభిమానదుర్విదగ్ధులవలెఁ గాక యత్యంతము దేవబ్రాహ్మణభక్తియు, ఆస్తిక్యముఁ గలిగినవాఁ డనుటను నీతనిగ్రంథమునం దచ్చటచ్చట సమయోచితముగ వర్ణింపఁబడినపద్యంబులే చాటుచున్నవి. ఈతనికవిత్వము మిక్కిలి రసవత్తరమును, మృదుమధురపదభూయిష్టంబును, కౌశికీవృత్తిప్రవిష్టంబును, ద్రాక్షాపాకోపశోభితంబును నై పఠితృశ్రోతృజనంబుల హృదయంబుల మహానందాంబుధి నోలలాడించుచున్నది. ప్రౌఢపదప్రయోగమును,సమాస సంవిధానచాతుర్యమును బట్టిచూడ నీతనివ్యాకరణశాస్త్రపాండిత్య మపారమని తోఁచుచున్నది. వర్ణనాసందర్భముల

యందు సమయానుగుణముగఁ జక్కనిలోకోక్తుల నిముడ్చి రసభావాదులఁ బోనాడక స్వభావోక్తిని వర్ణించుకవులలో నితని నెవ్వరుఁ బోలరనఁదగును. ఈగ్రంథమున విటజనుల వేషభాషలును వారిపై వేశ్యకాంతలు ప్రయోగించుమాయోపాయంబులును నెంత ముచ్చటగ నెంత రమ్యముగ వర్ణింపఁబడి యున్నవో చూడుఁడు. ఈగ్రంథము నెట్టివేశ్యాలంపటుఁడైనను జక్కఁగఁ జదివి యర్థము గ్రహించినచోఁ దోడన వారియం దాతనికి రోఁత జనించుట యబ్రము గాదు. ఈతనికవిత్వము గుఱించి సక్రమముగ నెంతేని వ్రాయవలసియున్నను దీఱిక లేమిఁ గాలాంతరమున నగుఁగాక యని మండూకప్లుతి యొనర్చినందుల కెంతయుఁ జింతగనే యున్నది. ఈగ్రంథమునందలికథ తెనాలి. రామకృష్ణుని పాండురంగమాహాత్మ్యములోని నిగమశర్మకథ ఛాయననుసరించియున్నది. ఆదికావ్యమగు శ్రీరామాయణము పితృభక్తి, యాశ్రితసంరక్షణము మున్నగు నీతులనువలె, మృదుమధురముగాఁ బ్రియురాలు మందహాసముచేఁ గ్రేగంటిచూపులచేఁ గచకుచవిక్షేపణములు మున్నగు విలాసములచేఁ బ్రియుని మనము నొవ్వనిరీతిఁ దనయిష్టమును దెలియంజేయునట్లీ కావ్యము 'లోకములో నెంతధనికుఁడైనను వేశ్యాలోలుఁడేని నిక్కదరిద్రుఁడై మహావమానమునం బడి చెడు ననియు, మౌర్ఖ్యముచేత నేనియు భగవద్భక్తి గల్గినచో దరిద్రుఁడైనను భగవత్కటాక్షంబున నత్యంతైశ్వర్యసంపన్నుఁడగుననియు'—నిట్టినీతుల మనోహరముగ బోధించుచున్నది.

కావున రసికాగ్రణులు నీతిబోధకములును, రసపత్రములును, సలక్షణములు నగు నిట్టిమహాకావ్యంబుల గ్రహించి చక్కఁగఁ జదివి, కాకితములు మున్నగునవి చతుర్గుణితక్రయధనమునకు సైతము దొరకని ప్రకృత ఘోరయుద్ధసమయంబునఁ గూడ సంస్కృతాంధ్రభాషాపోషణబద్ధదీక్షు లగుటం జేసి వ్యయప్రయాసముల కోర్చి ప్రాచీనంబు లగు సద్గ్రంథంబులఁ బ్రకటించుచున్న బ్రహ్మశ్రీ, వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌గారికి మిగుల నుత్సాహంబుఁ గలుగంజేయుచు, గ్రంథవిషయవిమర్శనంబునఁ బురాతనాధునాతన గ్రంథరస వైలక్షణ్యముం గనుఁగొని, యుభయభాషాపాండిత్యముం బడసి యానందింతురుగాత యని యెంతయు ధీమంతులఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడ.

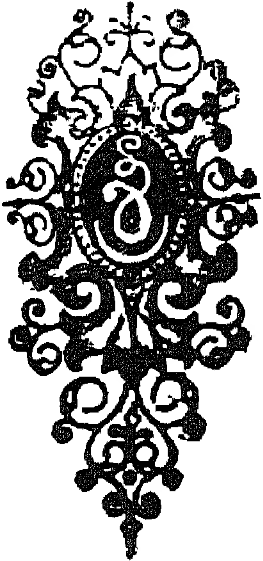
శ్రీమదుత్పల. కౌశిక. వేంకటనరసింహాచార్యులు.

శ్రీ ర స్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము

పీఠిక.

భాషారమణీవిమృష్టపదరాజీవోత్తమాంగార్చ్యుఁ డా
ర్యాభామాపరిణేత సర్వజగదారాధ్యుండు మూర్తిత్రయీ
శోభాకందము కందుకూరినగరీసోమేశ్వరస్వామి లో
కాభీష్టంబు లొసంగుఁ గాతఁ గరుణాయత్తైకచిత్తంబునన్. 1

సీ. పక్కిరాతేజిపై నెక్కినయభ్యాసి, చాణూరుఁ ద్రుంచినసత్యరాశి
సిరిమన్నొధనము ముచ్చిలిన కన్నపుదొంగ, గొల్లచేడెలతోఁడుకోడెకాఁడు
భువనమంతయుఁగన్న పుత్రుఁగాంచినతండ్రి, స్వర్ణాంబరముఁగట్టు వన్నెబెట్టు
పౌరస్త్యభోగిపైఁ బవళించుసుఖవాసి, పరమపదం బేలుపాదుసాహి
గీ. మానవుల కెల్ల నిజపదస్మరణమాత్ర, నైహికాముష్మికము లిచ్చునట్టిదాత
కందపురజనార్దనుఁడు భీకరవిరోధి, మర్దనుఁడు భక్తలోకంబు మనుచుఁగాత. 2

క. శతకోటికల్పవాటీ, శతకోటిద్యుతుల నవ్వసతి గల్గినయా
చతురాస్యు నఖిలవిద్యా, చతురాస్యుఁ దలంతుఁ గావ్యసర్గంబునకున్. 3

సీ. చంద్రరేఖాసమాసంగరంగన్మౌళి, శోభితహారవక్షోజపాళి
శమదమాన్వితమనస్సమధూళిసుమధూళి, లసమాననానాకళాప్రతోళి
ప్రతిపక్షరాక్షసప్రాణానిలవ్యాళి, దీప్రానుకంపారసప్రణాళి
రాజీవగేహసరస్వతీముఖ్యాళి, నతజనవ్రాతమానసమరాళి
గీ. రాజశేఖరచేతఃపయోజహేళి, సకలనిగమార్థకుసుమభాస్వన్మధూళిఁ
జిరకృపాలోకపోషితసేవకాళిఁ, గాళిఁ బ్రణుతింతు సుపదరింఛోళికొఱకు. 4

ఉ. ఏలికసానియై యనిమిషేందునిభాస్యల కాదరంబుతో
వాలికచూపులం బనులవైపులుదెల్పు సమస్తదేవతా
పాలికఁ జంద్రజూటకులపాలికరాజదురోజపాళికం
గాళికఁ బాదసేవకశిఖావళికాళికఁ బ్రస్తుతించెదన్. 5

సీ. కొమ్ముపై సవతిఁ గైకొని నిల్చె నని నాథు, న్నొమ్ముపై నిల్చె నారూఢమహిమ
నఖిలలోకాధీశుఁ డగునాయకుని దెచ్చి, యిల్లటం బిచ్చి పుట్టింట నిలిపెఁ
దనపేరు మున్నుగా ననిమిషాదులచేతఁ, బ్రణుతింపఁగాఁ జేసెఁ బ్రాణవిభుని
వినమజ్జనులఁ బ్రోవ నొనరించెఁ బతివాలుఁ, గన్నుఁ దామరలందుఁ గాఁపురంబు
గీ. చక్కదనమున నీరేడుజగములందు, సవతుఁ గాంచనిసుతుఁ గాంచె ధవునికరుణఁ
దలఁపఁ జెల్లదె గుణధన్యఁ గలుషశూన్య, సాధుమాన్యఁ గృపానన్య జలధికన్య. 6

శా. భూషామౌక్తికకాంతి దేహరుచితోఁ బోరాటమాడన్ మరు
ద్యోషాగత్నకిరీటఝూటసుషమాయోయుజ్యమానాంఘ్రి ని
శ్శేషశ్రీ విరిదమ్మిగద్దియ సమాశ్లేషింపఁ గొల్వుండు నా
భాషాదేవిఁ దలంచెదన్ రసలసద్భావవిశేషార్థినై. 7

ఉ. చెక్కుటఁ బత్రవల్లరి సృజింపఁగఁబూని మనోజకేళి నా
యక్కఱ దీర్పవే యనుచు నక్షరపంక్తి లిఖింపఁగాఁ దద
న్యక్కృతకైతవంబు హృదయంబున నారసి ప్రాణనాథుతో
నొక్కపిసాళినవ్వు ననలొత్తఁగ నవ్వెడువాణిఁ గొల్చెదన్. 8

ఉ. శుష్కవచశ్శిలాతతుల నూటిగఁ జూచి మహాకవిశ్రవ
శ్శష్కులికావిదారణము సల్పఁగ నేర్చినజాణలార మీ
ముష్కరతాసమున్నతికి మ్రొక్కెద నాయెడఁ జూపరాకుఁడీ
దుష్కవులార సాధుజనదూషణభూషణభూషితాత్ములై. 9

క. అని యిట్లు దేవతాప్రా, ర్థన మాపాదించి గురులఁ బ్రణుతించి పురా
తనకవుల నెంచి దుష్కవి, జనపశువుల నోసరించి సమ్మదమొదవన్. 10

వ. ఏ నొక్కమహాప్రబంధంబు సేయ నూహించియున్న సమయంబున. 11

సీ. శార్దూలచర్మమో జాళువాచేలయో, కాని నిద్దపుమేనఁ గట్టినాఁడు
కమనీయభస్మమో గంధచూర్ణమొకాని, వాసనల్ వెదఁజల్లఁ బూసినాఁడు
ధవళభుజంగమో తారహారమొకాని, మృదుతరగ్రీవ ధరించినాఁడు
తతజటాజూటమో ధమ్మిల్లమోకాని, పొలుపార నౌదలఁ బూనినాఁడు
గీ. చంద్రఖండంబొ పుష్పగుచ్ఛంబొ కాని, మూర్ధసీమ నతిప్రేమ ముడిచినాఁడు
జంగ మొక్కఁడు నిర్జితానంగమూర్తి, నిదురవోవంగ వచ్చి నాయెదురనిల్చె. 12

క. నిలిచినఁ దచ్చరణాంబుజ, ములకు ననేకప్రణామములు సేసి కృతాం
జలినైన నన్నుఁ గని కో, మలవిరళగభీరధీరమధురోక్తులచేన్. 13

వ. కవీంద్రా సమ సరసని స్తంద్రంబుగా నీవు సృజింపంబూనినకావ్యకన్యకాలలామంబున

కుంకుమ గా నాయురారోగ్యమహాభాగ్యంబు లొసంగెద నన్నుం బరిణేతం జేయుము మని
యానతిచ్చెఁ దదనంతరంబ. 14

క. తలతల మనుచీఁకటితోఁ, దెల తెలవాఱంగ లేచి తెలియఁగ నపు డా
కలచందము నామనమునఁ, గలచందము నొక్కఁ డైనఁ గడువేడుకతోన్. 15

ఉ. ముంగలనిల్చి సర్వజనమోహనదేహనవీనకాంతిమీ
రం గరుణానిరీక్షణపరంబుగ నీగతిఁ బల్కెనట్టియా
జంగమసార్వభౌముని భుజంగమభూషణుఁ గా నెఱింగి యు
ప్పొంగి తరంగితప్రమదపూరితమానసపంకజుండనై. 16

ఉ. నామది నెప్పుడుం బ్రమథనాయకు నిష్టసుఖప్రదాయకున్
సోమశరీరుదానవసమూహశరారుఁ గృతీశుఁ జేయఁగాఁ
బ్రేమజనించు నాదరణపేశలుఁ డమ్మహనీయమూర్తి యే
మామకభాగ్యసంపదనుమాసముదంచితవామభాగుఁడై. 17

గీ. వచ్చి కృతికన్యకాసముద్వాహమునకు, శుల్కముగ నాయురారోగ్యసుప్రసిద్ధు
లిత్తునని యల్లుఁడగుటకు నిచ్చగించె, నింతకంటెను సౌభాగ్య మెందుఁ గలదె. 18

ఉ. కోమలవర్ణధామయును గోవిదసంస్తవనీయలక్షణ
స్తోమఫలాభిరామయును శుంభదలంకరణప్రసాధన
స్థేమయు నప్రతర్క్యగుణసీమయు నైనమదీయకావ్యక
న్యామణి నిచ్చి మంచుమలయల్లుని నల్లునిఁగా నొనర్చెదన్. 19

సీ. తలపై వియద్గంగ గలుగునిత్యస్నాత, కైలాసగిరిదుర్గ మేలునేత
త్రిపురంబు లాకకోలఁ ద్రెళ్లఁ జేసినవాఁడు, కందర్పుఁ గెల్చినయందకాఁడు
పాపరాఁ దాల్చినపరుఁడు విక్రమరంహుఁ, గరిదైత్యుఁ బొరిగొన్నపురుషసింహుఁ
డంబుజాక్షికి దేహ మర్ధ మిచ్చినదాత, కలితసారుఁ గుమారుఁ గన్నతాత

గీ. మదవదరివరిద్రాణవోర్దండలాగ్ర, జాగ్రదసురాగ్రచరనిహింసనవిశాలు
శూలిరాజపరిష్కార్యశూలినామ, ధన్యుఁ డర్హుండు కాఁడె మత్కావ్యమునకు. 20

వ. అని యుద్దేశించి. 21

షష్ఠ్యంతములు.

క. దుస్సాధ్యప్రథమసుధా, భిస్సారిబలాతిరేకభిదానునకున్
నిస్సీమకామదోహిప, యస్స్వరధేనునకు నాశ్రితాధీనునకున్. 22

క. ధూపాయితగోపాయిత, పాపాయితదనుజసుకృతభాసితదనుజా
టోపున కగజాపున కగ, చాపున కాసక్తభక్తసల్లాపునకున్. 23

క. రంగత్కరుణారసహృద, యంగమభృంగాయనకు లతాంతాయుధఘ్నా

సాంగారున కాశ్రితగిరి, శృంగారున కపరిమేయశృంగారునకున్. 24

క. కటకాయితఫణికి శిఖా, గతశీతలఘృణికి నర్ధకాంతామణికిన్
గుటిలాఖిలదనుజగజ, స్ఫుటనకళాసృణికి దేవచూడామణికిన్. 25

క. ప్రేయస్మితగల్లునకున్, సాయకముఖదళితరాత్రిచరమల్లునకున్
గాయజగురుభల్లునకున్, మాయాభిల్లునకు మంచుమలయల్లునకున్. 26

క. కాశీపట్టణముఖ్యని, వేశున కవనీశసౌధవేశునకు వియ
త్కేశునకుఁ గందపురసో, మేశునకుఁ బ్రభానిరస్తహిమకాశునకున్. 27

వ. సముజ్జ్వలాలంక్రియాభిరామంబుఁగా నాసమర్పింపంబూనిన నిరంకుశోపాఖ్యానం
బనుకృతికన్యాలలామంబున కాజన్మకథ యెట్టిదనిన. 28

మ. అసహాయాపరిమేయదుర్జయబలాహంకారదుర్వారవై
రిసహస్రప్రతిఘస్రమారణచణోద్రేకాసివిద్యుత్స్ము
ల్లసనానంతరజాయమానమహితద్రాఘిష్ఠగర్జాఘనుం
డసమానాకృతి ధర్మశీలుఁ డనురా జత్యంతసంతుష్టుఁడై. 29

క. కొలువున్నయెడకుఁ దనని, ర్మలతేజము సూర్యతోడ మార్మలయంగా
పులహుఁ డనుమౌని నిర్గత, కలహుఁడు చనుదెంచె శిష్యగణసంవృతుఁడై. 30

క. చనుదేర నెదురు గాఁ జని, మునిసింహుని నర్ఘ్యపాద్యముల సంతుష్టా
త్మునిఁ జేసి రత్నసింహా, సనమునఁ గూర్చుండ నునిచి సవిధక్షోణిన్. 31

వ. తాను నొక్కసముచితాసనంబునం గూర్చుండి ప్రసంగవశంబున ని ట్లనియె. 32

సీ. ఆఱుశాస్త్రములందు నడిగినతా వెల్ల, నిదమిత్థ మని తెల్ప నెవ్వఁ డోపుఁ
దెలిసి ధర్మాధర్మములు పాలునీరు నే, ర్పఱచిన ట్లెవ్వఁ డేర్పఱుపనేర్చు
నమరావికమనీయ మగుతపస్సామ్రాజ్య,పట్టంబు నెవ్వాఁడు కట్టుకొనియె
లోకంబునకు దురాలోకంబు బ్రహ్మోవ,లోక మెవ్వఁడు సేయు లోకమందు

గీ. మీరు దక్కంగ నో త్రిలోకీరహస్య, కర్మమర్మవివేకజంఘాలదృష్టి
ఫాలలోచనపరభక్తిపారవశ్య, దళితకామాదిరిపువర్గకలహ పులహ. 33

క. ఒకవేదమొ యొకశాస్త్రమొ, యొకధర్మమొ యొక్కనయమొ యొకవినయంబో
యొకశమమొ యొక్కదమమో, సకలము నీయంద కలవు చాతుర్యనిధీ. 34

ఉ. ఓమునిసార్వభౌమ సుజనోత్పలశీతలధామ వాక్ఫణి
స్వామి తలంక నేము మది సందియ మొక్కటి విన్నవించెదన్
తామరసాక్షుకీర్తనమొ తత్త్వరహస్యమొ యిస్సిరో యితం
డేమి తలంచె నిప్పు డని యెన్నకుఁడీ మిముఁ జాల వేఁడెదన్. 35

క. వ్యసనములలోనఁ బ్రథమ, వ్యసనము సంభోగకాంక్ష యదిదోషములీ
మస మనఁగ విందు నందుం, బ్రసరించినవాఁడు పాపబాహ్యుఁడు కలఁడే. 36

క. నా విని మునిశేఖరుఁ డో, భూవల్లభ వెఱవనేల బుధసంస్తుత్యం
బీవాక్య మేమి యల్పమె, నీవడిగినయంత మోహనిర్ణిద్రుఁడవే. 37

చ. అడిగిననేమి దోసమె సమస్తధరాతలనాథ కోరికల్
నుడువుల నున్నవే మనసులోపలఁ గాక రతిప్రసంగముల్
దడవనియంతమాత్రనె విదారితమోహుఁడె యావిచారముల్
విడువుము వాగ్విశేషమును విశ్రుతవేషము మోక్షహేతువే. 38

క. కావున విచారమేటికి, భూవర విను సకలదోషములకు నిరాఘా
టావాసమానె కడుకరు, ణావేశధురీణచిత్తుఁడైన ధరిత్రిన్. 39

చ. కలరుసుమీ మనోజశరకంపితధైర్యశరవ్యులై తలం
పుల వచనంబులం బ్రియల భోగనతీజనమంప యిచ్చ ని
చ్చలముగఁ బూని తెక్కువవిచారము దూరముఁ జేసినట్టిమె
క్కలపుమనుష్యులుం బుధులు గాననిసద్గతిఁ గన్నవారలన్. 40

మ. అది యీజన్మమునందుఁ జేసినవివేకాయత్తసద్వృత్తసం
పదకాదో నరపాల పూర్వకృత మామాహాత్మ్యవిస్ఫూర్తి యెం
తదురాచారధురీణుఁ డైననఘసంతాపంబు రాదేని య
మ్మదనారాతికృపావిపాక మది సంభావ్యంబు వాఁడేటికిన్. 41

వ. దీని కొక్కయితిహాసంబు కలదు చెప్పెద సావధానాంతరంగుఁడ వై విను మని
యిట్లు చెప్పందొడంగె. 42

కథాప్రారంభము.

సీ. కమలాకరము తోటఁ గమలాకరము తోట, జలజాతవిస్ఫూర్తి తెలియఁబడక
రాజమండల మాట రాజమండల మాట, కువలయప్రియవృత్తి వివరపడక
మాణిక్యచయ మాట మాణిక్యచయ మాటఁ, గ్రొత్తడాలు సెలంగ గుఱుతుపడక
యమరదీర్ఘిక తోట నమరదీర్ఘిక తోట, ఘనసువర్ణాబ్జత గానఁబడక
గీ. గోపురము తోట మణిమయగోపురంబు
తోట గురిసమున్నతిమెయిం దేటపడక
ద్వాపరంబున విలసిల్లుద్వాపరంబు
గరిమఁ దనరారు మాణిక్యపుర మనంగ. 43

శా. మాణిక్యక్రియమాణసౌధసుషమామాయాసరిత్తర్తుకా
మైణాక్షీసహభీతిసంభ్రమభరవ్యాలోకమానాభ్రగా
క్షీణానర్గళహాసభావిదళితస్ఫీతాంధకారత్రియా
మాణాభూతసితాన్యపక్షతతికం బాపట్టణం బల్పమే. 44

సీ. వైడూర్యకల్పితద్వారదీప్తులు పుష్య,రాగకవాటజప్రభలఁ బెనుప
మరకతకుడ్యసంపాతదీధితి మహా,నీలవేదీశ్రీకి నెనరుఁ జూపఁ
బద్మరాగోజ్జ్వలప్రాసాదరుచి విద్రు,మస్తంభకాంతుల మనుతఁ బ్రోవఁ
వజ్రకుట్టిమశోభ వరమౌక్తికస్యంద,నచ్ఛాయ కేప్రొద్దు నట్టు సేయ

గీ. దీప్రగోపురగోమేధికప్రకాశ
మనుదినంబును దనకుఁ దో డభిలషించు
నిఖిలమణిసంపదలు నందు నెరయుకతన
మణిపురం బండ్రు దానినామము నృపాల. 45

క. గురుతరము తత్పురాంతర, ధరణీసురశాస్త్రకోవిదత్వం బాహా
గురుతరము గాదు నారద, గురుతరముం గాదు వారిఁ గూడి వచింపన్. 46

సీ. అత్యంతబాల్యంబునందు విశ్వామిత్రు, లాశ్చర్య మొందుశౌర్యంబుఁ జూపి
యుజ్జ్వలకాంతిచే నుగ్రధర్మ మడంచి, మహిజనాశ్రయసత్యమహిమఁ బొంది
యాజగమానితమగు మహావని నెల,ర్పుచు సమున్నతమగు రూఢిఁ జెలఁగి
యతులగంభీరత నంభోధి లంఘించి, గరిమ నలంకారకలితు లగుచు

గీ. స్వప్రగల్భతఁ బాలస్త్ర్యజయముఁ గాంచి, కుజనవారణలీలఁ గైకొని యయోధ్య
బలసమగ్రతచేఁ బట్టభద్రులైరి, రామవిభు లౌర యప్పురి రాజవరులు. 47

క. ఇచ్చెద నని సురశైలముఁ, దెచ్చియు శోధించి విలువఁ దీర్పఁగ నడుగన్
బుచ్చుకొనఁ దిరుగ నమ్మఁగ, నచ్చటఁ గలవైశ్యులందు నధముఁడె చాలున్. 48

క. అం దరుదారుజఘన్యజు, లందఱు దారుణబలాఢ్యు లగుదురు ధృతిచే
మందరము లయ్యుఁ దెలియన, మందరము ల్వింత గాదె మహిమండలిలోన్. 49

సీ. చెక్కుటద్దములపైఁ జిఱునవ్వు చినుకులు, వాఱ మోవి చలించుపాటఁ బలికి
కనుఱెప్ప లరవంచి కర్ణాంతములు దాఁట, నలుసాల నృత్యంబు దోలుకఁ జూచి
కొదమజక్కవపంటి గుబ్బచంటికెలంకు, గాన రా జిలుఁగుఁ జెంగావి గప్పి
కచభారకుచభారకటిభారములచేతఁ, గాయంబు త్రైభంగికముగ నిలిచి

గీ. ప్రియవయస్యాభుజాసమర్పితకరాబ్జ, లగుచుఁ దమయిండ్లముంగిళ్ల నప్పురమున
విటులతో మాటలాడెడు వెలవెలందు, లన్యవేశ్యలకుఁ గొలందులా జయింప. 50

ఉ. ఒక్కొకవేళ దేవపతియొద్దకు నారదుఁ డేగుదెంచి యా
జక్కవగబ్బిగుబ్బెతలచక్కఁదనంబును నాట్యవిద్యయున్
ముక్కవసేఁతలున్ విటులమర్మ మెఱుంగుటలుం గణింపఁగా
గ్రక్కున దేవలోకగణిక ల్తలవంతురు సిగ్గుపెంపునన్. 51

ఉ. చండకు నేగుదెంచి విరిదండకు విల్వయొసంగి పుష్పకో
దండనిశాతమార్గణవిదారితభావముఁ జెందలే మయో
దండకు నీకు నోయబల దండము దండము దండ మంచు దో
ర్దండము లెత్తి మ్రొక్కుదురు ప్రక్కరిఁ గన్గొని పౌరపల్లవుల్. 52

గీ. ప్రకటకటకంబు పాదవిభ్రాజితంబు
సైనయగసంఘ మని చూచి యచలభావ
హైన్యమున నాగసంఘాత మంద్రు సుకవు
లచటిమదకుంజరముల నేమని నుతింతు. 53

క. మనసైన సీడుగుజ్జుముఁ, గనుఁగొనలే రచటిఘోటకములకు భువిలో
మన సైన నీడు గా దా, యనఘునిరాఘాటజవసమగ్రతచేతన్. 54

క, ఒకకొన్ని మదికిఁ దోఁచినఁ, బ్రకటించితిఁ గాని యచటిబహువస్తుసమృ
ద్ధికత శతపత్రసంభవు, నకు నైన గణింపరాదు నరనాథమణీ. 55

క. ఆపురమునందుఁ జేయుం, గాఁపురము సమస్తజనులుఁ గణుతింప బుధ
క్ష్మాపతి మతి రెండవభా, షాపతి సురశర్మ కర్మసౌష్ఠవగురుఁ డై. 56

శా. చాతుర్వైద్యపరాయణుండు బహుశాస్త్రగ్రంథనిర్ణేత వి
ఖ్యాతాచారధురంధరుండు హరిపాదాంభోజసేవాకళా
సాతత్యప్రథితుండు లక్షణవిరాజత్కావ్యసర్గక్రియా
ద్వైతీయీకసరోజసూతి యతఁ డేతన్మాత్రుఁడే భూవరా. 57

క. పరకాంతాముఖదోషా, కరకాంతిస్పర్శనమునఁ గడుమొగుడుచు నా
ధరణీసురునేత్రంబులు, సరసీజము లన్నమాట సహజము గాదే. 58

శా. శిష్టత్వంబున వేదశాస్త్రపఠనశ్రీచేత నాధాతకుం
దృష్టింపంగ నశక్యుఁడైన ధరణీదేవోత్తమున్ శ్రౌతని
ర్దిష్టాచారధురంధరత్వమున నార్త్విజ్యంబు సల్పంగ న
గ్నిష్టోమాద్ములు సేసె నాతఁడు భువిన్ గీర్వాణసంతుష్టిగన్. 59

మ. అతిభక్తిం గృహిణీలలామము పదవ్యాసంగచంగాత్మ యై
ప్రతివారంబును భక్ష్యభోజ్యములు సంపాదించి పడ్డింపఁగా

నతిథుల్ భోజన మాచరించి సుఖులై యాశీర్వదింపంగ నా
చతురాస్యాన్వయవార్ధిచంద్రమునకుఙ్ సంతోష మెంతో యగున్. 60

ఉ. ఎంత కృపానిపాకభర మెంతనిరంతరధైర్య మాదరం
బెంత వివేక మెంత భయ మెంత ససమ్మదభావ మెంత యా
శాంతమనస్కమాళికి నిశాంతమునం ధరణీసుపర్వు ల
శ్రాంతము భోజనోత్సవము సల్పుతఱిఙ్ గణనాధికంబుగన్. 61

సీ. అభ్యాగతారాధనాపాద్యమానార్ఘ్య, పాద్యపాథఃపూరపంకిలంబు
భోజనానంతరభాజనన్యుతఘృత, స్వచ్ఛమధుద్రవపిచ్ఛిలంబుఁ
బరిశీలితాగమోపన్యాసపరశిష్య, బృందవాక్సందర్భతుందిలంబుఁ
గాంచనవేద్యలంకారచూర్ణాయిత, ప్రకటితకర్పూరసికతిలంబు

గీ. దేవపూజావసరసముద్దీప్యమాన, చారుమణిరంగవల్లికాశార్కరిలము
మహిప నుతిసేయఁ జెల్లదే యహరహంబు, నాతనిగృహంబు సకలభాగ్యావహంబు.

క. అల రెండువేలజిహ్వలు, గలవానికి నైనఁ దరమె గణుతింపఁగఁ ద
జ్జలజాసనకులజార్పిత, కలమాన్నసమోదవేదగర్భశ్రేణిన్. 63

క. అది యెంతైనను గలదో, కదనజయాధార తజ్జగన్నుతమహిమా
స్పదచరితుఁడు సుతహీనత, మదిచింతిలు నెంతవారు మానరుసుమ్మీ. 64

గీ. విప్రుఁ డింటికి వచ్చిన విమలభక్తి
నన్నదానాదు లొసఁగి నెయ్యమునఁ జేరి
యయ్య పుత్రులు మీకెంద ఱనుట గాని
యితర మేమియు నడుగఁ డాక్షితిసురుండు. 65

సీ. నందనుం డాత్మాభినందనుండై ముద్దు, మాటలఁ గరఁగింప మలయువారిఁ
దనయుండు సముదంచితనయుఁడై చదువ నా, గమపురాణాదులు గఱపువారి
సూనుండు వాక్యప్రసూనుఁడై పెద్దలఁ, బూజింపఁ వేడుకఁ బొందువారిఁ
నాత్మజుం డధికమూపాత్మజుండై భార్య, యును దాను మెలఁగంగఁ దనరువారిఁ

గీ. జూచి హాకృష్ణ బ్రహ్మాదిసుతులఁగాంచి, నట్టి త్రైలోక్యగురుని దేవాధినాథు
నిన్ను సేవించువారికి నిస్తనూజ, భావమా యంచుఁ జింతించు బ్రాహ్మణుండు. 66

ఉ. ఏమిజపంబుఁ జేసిరొకొ యేమి తపంబొనరించిరొక్కొ యే
మేమి సపర్య లార్యతతి కిచ్చిరొకో జగదేకపూజ్యులై
తాముఁ దనూజరత్నములఁ దామరతంపరయై చెలంగువా
రీమహిఁ దొల్లి యంచు నుతియించు మహీసురుఁ డాత్మలోపలన్. 67

ఉ. ఓరమణీమనోభవ సమున్నతదుష్కృతదావపావకా

సారము పుత్త్రుఁ డాప్తవనచైత్త్రుఁడు గల్గమి నంచ లేనికా
సారముపోలె నాసరసిజప్రభవాన్వయవార్ధిచంద్రుసం
సార మసార మై మిగుల సన్నుతి కెక్కఁకపోయె దుస్థితిన్. 68

మ. నరలోకంబునఁ గల్గుతీర్థముల మాన్యప్రక్రియం గ్రుంకనీ
నరకక్లేశనివారకంబు లగునానాక్షేత్రముల్ మెట్టనీ
యురరీకారముతోడ యజ్ఞములు వేదోక్తంబుగాఁ జేయ నీ
పురుషుం డాత్మజహీనుఁడై సుగతికిం బోనేరఁ డుర్వీశ్వరా. 69

సీ. సిద్ధాంజనము వేఱె సిద్ధింపవలయునే, పుత్త్రుండు గలిగిన భూవరేణ్య
సురమహీజము వేఱె దొరకంగవలయునే, తనయుండు గల్గిన మనుజనాథ
యమరరత్నము వేఱె సమకూఱవలయునే, తనయుండు గల్గిన ధారుణీశ
దైవధేనువు వేఱె దక్కంగవలయునే, సూనుండు గల్గిన మానవేంద్ర

గీ. సుతుఁడు గల్గినఁ బరలోకసుఖముఁ గాంచు
నాత్మజుఁడు గల్గఁ గుల మెల్ల నతిశయిల్లుఁ
గొడుకు గల్గిన ఋణశుద్ధిఁ బడయవచ్చుఁ
బరమసుఖకారణము తనూభవుఁడు సువ్వె. 70

క. కొడుకులు లేనిమనుష్యుఁడు, విడిముడి గలఁడైనకంటె విశ్వములోనన్
గొడుకులు గల్గిన మనుజుఁడు, బడుగైనను మేలు కుముదబంధునిభనా. 71

క. కావునఁ దనయావాప్తికి, భావమ్మున నమ్మహానుభావుఁడు ధరణీ
దేవుఁడు నతిగతిక్రియా, పావల్లభు దూఱ నతనిస్వప్నమునందున్. 72

ఉ. ఓనియమానుషంగ భవనోన్నతభాగ్యతరంగ దీనర
క్షానిపుణాంతరంగ సుతుఁ గాంచెదు చంచదుపాయశాలి భా
మానతసర్వమాళి హితసారసహేళి నటంచు నిందిరా
ప్రాణసఖుం డొసంగె ఫలరాజము నద్భుతదివ్యతేజమున్. 73

వ. ఇట్లిచ్చిన. 74

మత్తకోకిల. లేచి యంతకు మున్నె మేల్కని లీల నాస్యపదద్వయీ
సేచనాదులు దీర్చి ధౌతపుఁజీరఁ గట్టి రయంబ కా
లోచితం బగుగేహకృత్యము లోలిఁ జేయుసతీమణిన్
జూచి యిట్లను వింటివే యిఁకఁ జోద్యపుంగల యంగనా. 75

ఉ. ఓకలకంఠకంఠి జలజాంబకుఁ డాదరపూర్ణచిత్తుఁడై
నాకలలోన వచ్చి నలినప్రభవాన్వయు చింత యేటికిన్
నీకొకపుత్త్రుఁ డార్యమహనీయచరిత్త్రుఁడు గల్గు నంచు ల

స్త్రీకుచగంధలిప్త మగుచేత ఫలం బొక టిచ్చె నావుఁడున్. 76

క. మనపాలిటనున్నాఁ డా, వనరుహలోచనుఁడు లోకవంద్యుఁడు లేకుం
డిన వచ్చునె దయ నిట్లి,చ్చునె పక్వం బైనఫలము సుతఫల మనుచున్. 77

ఉ. ఓసరసీరుహాసనములోదధికల్పమహీజ భక్తర
క్షాసముదగ్రమానసుఁడు శౌరి దయాగుణహారి మీ నిది
ధ్యాసకుఁ జాల మెచ్చి వరదాన మొసంగె నొసంగఁ జెల్లదే
దాసులఁ బ్రోచుచింత మురదానవహంతకు నేఁడు వింతయే. 78

సీ. అన్న చేఁ బరిభూతుఁ డగుదైత్యుఁ గాచిన,శరణాగతత్రాణపరిచయంబు
మకరపీడిత మైనమదదంతిఁ బ్రోచిన,యార్తరక్షాసముద్యమనిరూఢి
తండ్రి నిర్బంధింపఁ దనయు రక్షించిన,భక్తలోకాధీనభావరేఖ
రారాజువలన ధర్మజు నుద్ధరించిన,యాశ్రితపక్షపాతానువృత్తి

గీ. మఱచెఁ గాఁబోలు ననుచు నవ్వారె సమస్త, జనులు ననపత్యదురితదుస్సహసమీర
సముదయోద్ధూతచేతోంబుజాతబుగవి, నీతు మిముఁ గావకున్న నోనిర్మలాత్మ. 79

క. అక్కమలాక్షుం డాద్యుఁడు, దక్కఁగఁ బోషకులు గలరె తలపోయంగా
నిక్కల నిక్కల సందియ, మొక్కింతయు లేదు కోర్కు లొనఁగూర్చుఁజూఁడీ. 80

చ. అని యనిరోధబోధమహిమాన్వితమానస గాన యాదళ
ద్వనజదళాక్షి భర్తఁ గలవాక్కులనంబునఁ దేర్చి మించి య
త్యనుపమితాన్నదానవిభవాతిశయంబున విప్రకోటులన్
దనుపుచు నెప్పటట్ల సముదగ్రత నుండఁగఁ గొన్నినాళ్లకున్. 81

క. శరణాయితభరణాయత, కరుణారతుఁడైన దనుజఘస్మరుకృపచేఁ
దరణి భరియించుప్రాగ్దిశ, కరణిన్ భూసురునితరుణి గర్భముఁ దాల్చెన్. 82

క. నలుపెక్కెం జనుముక్కులు, తెలుపెక్కెన్ జెక్కు లారు తీరువహించెన్
బలిసె నునుగౌను శశికళఁ, గెలసెన్ నెమ్మేన గమనఖేలన మొలసెన్. 83

గీ. వామలోచన మధ్యంబు లేమిచేతఁ, జాల కృశమై రమామనస్స్వామికరుణ
గలిగి నప్పుడె యభివృద్ధిఁ గనియె నౌర, హరికటాక్షేక్షు దారిద్ర్యహరణదీక్ష. 84

గీ. పాలఁతు లెల్ల మెచ్చ భూమిభృత్సారంబు, సంగ్రహించె విప్రసారసాక్షి
యద్దిరయ్య వింత యాఁడురాజర్కంబు, నిర్వహించె సతు లఖర్వమతులు. 85

మ. హృదయేశప్రమదంబుతోఁ గుచయుగీహారాళినీలత్వసం
పదతో నాననపద్మపాండిమముతోఁ బ్రస్తూయమానాంగరా
గదుకూలాదిజుగుప్సతోఁ జడిమతోఁ గార్శ్యంబుతోఁ బ్రావృడం

బుడకల్హ్వలకగర్భ ముద్ధుగధురాపూర్ణత్వముం జెందఁగన్. 86

క. అమృతపయోధిలలామం, బమృతకరుం గాంచినట్లు హరికృపవలనన్
సుముహూర్తంబున భూసుర, రమణీరత్నంబు పుత్త్రరత్నముఁ గాంచెన్. 87

క. వైదికశేఖరునకుఁ బు, త్త్రోదయకాలమ్మునందు నద్భుతములతో
మేదురపులకాంకురములు, మోదారంభంబునకును మొలకలవోలెన్. 88

వ. ఇట్లపరిమితసంతోషసంతర్పితాంతఃకరణుండును సంభృతసమయసమానేయసముపరత కరణుండును దనయోత్సవసమాలోకనోత్సాహసాహచర్యసమాయాతసమీపగ్రామ సకలగోత్రామరసన్నిధిసంజల్పితహరిప్రసాదప్రసంగుండును గలితకర్పూరతాంబూల దానసంతోషితసర్వాంతేనిరంధ్రపురంధ్రీజనపరంపరానిరాఘాటకోలాహలశ్రీప్ర సాదితగృహాంగణరంగుండును భూరిదానచంగుండును నై పెన్నిధానంబుఁ గన్నపేద చందంబున మేఘోదయంబుఁ గాంచినమయూరంబుకరణి కోమలవలాహకంబుం గనుంగొన్నచాతకంబుకై వడి హరిప్రసాదంబు నాలోకించుమహాయోగీశ్వరునిపోలిక నభినవభానుబింబంబు వీక్షించుకమలాకరంబువిధంబునఁ బూర్ణచంద్రు దర్శించుకల శాంబుధితెఱంగునసరోవరంబు నిర్వర్ణించుతర్షకునిమాడ్కి ఫలితసహకారంబు నిధ్యా నించురాజకీరంబువడువునఁ బ్రియనందన సందర్శనానందకందళితుందిలహృదయార విందుండై యావిజ్ఞానస్వచ్ఛందుండు జాతకర్మంబు యథాశాస్త్రంబుగా నిర్వర్తించి తదనంతరంబ. 89

గీ. పదిదినంబులు సూతకప్రాప్తిఁ గడపి, పసునొకండవనాఁ డఘాపహజలాభి
షేక మొనరించి బాంధవనైకపరివృతాత్ముఁడై యుండు నతనితో నవనిసురులు. 90

మ. అశనప్రగ్రహదానధర్మసుపళర్మాకర్మసంపన్న పం
చశరాకారుఁడు నీకుమారుఁడు వచస్సంభారదుర్వారుఁ డై
విశదానర్గళశేముషీమహిమచే వేదాదివిద్యానిరం
కుశుఁ డౌనన్న నిరంకుశుండె యనియెన్ క్షోణీసురుం డాఖ్యయున్. 91

క. ఈరీతి నమ్మహీసురుఁ, డారూఢచరిత్రపాత్రుఁ డగుపుత్రునకున్
జేరొసఁగె నాణిముత్తెపుఁ, బేరొసఁగిన కీర్తి బుధులు పేరుకొనంగన్. 92

క. అన్నప్రాశన చౌలము, లున్నతిఁ గావించెఁ జేసె నుపనయనము వి
ద్వన్నుతుఁ లెసఁగఁ దనూజున, కన్నలినాసనకులీనుఁ డాగమసరణిన్. 93

మ. చదివించెం ద్రయివాక్యముల్ గఱపె శాస్త్రంబుల్ పఠింపించె సా
మ్యదవిష్ణుప్రతిభం గవిత్వము రచింపంజేసె గానక్రియా
విదురుంగా నొనరించె వైదికకులావిర్భూత నాకారసం
పదుపేతం గుణధన్యఁ గన్యఁ గరమొప్పం జేసె నుద్వాహమున్. 94

గీ. ఆనిన ధని ధర్మశీలుఁ డోముని వరేణ్య, విప్రతనయుండు వేదాదివిద్యలందుఁ
జతురుఁడై మించె నట్టి శైశవమునందె, యద్భుతంబందెఁ దద్వార్తలానతీవె. 95

శా. గంధర్వీకృతశృంగిరాజ సురగంగానద్ధకేశా నన
ద్గంధర్వీకయశోవిపాక కరుణాధన్యావలోకా లస
త్కంధిస్థాపితకాలకూట విదనుద్దైత్యారిఘాట ప్రమా
దాంధంభావుక సింధురామరరిపు ప్రాణోపహారాస్పదా. 96

శా. కార్ష్ణి బంధురకంతమన్మథదిధక్షావక్షువీక్షా శిఖా
తార్క్ష్ణ వ్యజ్వలదంబకజ్వలనసిద్ధ్యత్పావసేవా కళా
తార్క్ష్ణాద్య స్తవగమ్య వాంఛితనితాంతస్వాంతమందారకా
పార్ష్ణిస్థానవిభాసమానమధుహ బ్రహ్మాదిబృందారకా. 97

క. కవిత్వముఖకేళివసనం, భవిత్వవచస్సుమపూజ్యపదయుగదమున
స్సవిత్వహరిణాంకలోచన, భవత్వష్ణాహరణచణ కృపాపరిపూర్ణా. 98

పంచచామరము. చరాచరాదరానుషక్త సాధులోకవజ్రపం
జరా జరానిరాసిదేహ సత్యనిత్యవాక్ప్రియం
కరా కరాళరాక్షసాపకార కాహవక్రియా
పరా పరాశరాదిమానిభక్తిముక్తితత్పరా. 99

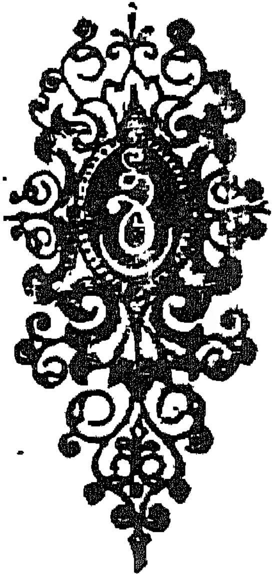
గద్య. ఇది శ్రీమత్కాళీవరప్రసాదలబ్ధలబ్ధవర్ణవర్ణనీయకవిత్వధారేయ పెదలింగనార్య
గర్భార్ణవపూర్ణిమాత్రేయ గురువరాచార్యపదారవిందమిళిందాయమాన సకలవిద్వజ్జన
విధేయ రుద్రయనామధేయప్రణీతం బయిననిరంకుశోపాఖ్యానం బనుమహాప్రబం
ధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

ని రం కు శో పా ఖ్యా న ము.

ద్వి తీ యా శ్వా స ము.

పతిసాయక సుమన
శ్శ్రీపద నిర్ధూతశమనసింధురవరదై
త్యాపహ హిమనద్యూభభృ
ద్భూపాలమహేశ కందపురసోమేశా. 1

గీ. అవధరింపుము తత్త్వవిద్యావివేక, దళితకామారిరిపువర్గకలహాంసుఁ డైన
పులకాటెఁ డిట్లని పల్కె నాభూవరేణ్య, శేఖరునితోడ వచనవైచిత్రి మెఱయ. 2

క. వినుభూపాల ధరాసుర, తనయునిమహిమంబు లెన్నఁదరమా విద్యా
వననిధి హరివరలబ్ధుం, డనఘాత్ముఁడు తొల్లిజన్మమం దని తెలియున్. 3

సీ. వేదముల్ ద్రుహిణాననోదయం బగునాఁటి, కొదువఁ దీర్చుకొనుటకొఱకు వచ్చె
నన శాస్త్రములు వాని వెనువెంట నంటుచు, సందియంబులు దీర్చుకొందు మంచు
వచ్చెనో యనఁగను వానివెంకనె పురాణములును సంశయాంశములు వీడ
వచ్చెనోరా యన వరగుణప్రౌఢిమ, తావచ్చి ప్రౌఢగాఁ పలఁచె ననఁగఁ

గీ. జదువఁజూడఁగ విన మది కొదువునంత, వేదశాస్త్రపురాణాదివిద్యలెల్లఁ
దనరె హరిలబ్ధ మగునట్టిజననమహిమ, వాని కేమిటఁ గొదు వెన్న వశమె భూప. 4

క. అదిగనుక నన్నివిద్యలు, పదఁపడి చతురత్వ మొందెఁ బాల్యమునందే
మొదల హరిమహిమ వానికిఁ, బిదపన్ హరిజన్మబలము పెనఁగొనె నటులన్. 5

చ. ఉడుపతిజాటజూటసరిదుద్యదభంగతరంగనిస్వనా
జడిమపరాభవిష్ణుతరశబ్దసమగ్రత నాఱుశాస్త్రముల్
తడయ కుపన్యసింప విబుధప్రకరంబులు వచ్చి సందియం
బడుగన లేరు ధీకృతికి నర్హులు లేరు ధరాతలంబునన్. 6

క. ఈరీతి నతఁడు విద్యా, పారీణత సంగ్రహించి బాల్యమునందున్
జారుతరకీర్తి దిక్కుల, నారూఢిగఁ బర్వఁజేయ నాసమయమునన్. 7

ఉ. భూవలయంబునం గలుగుభూసురసంఘము లేగుదెంచి వి
ద్యావిభవంబు చూచి యితఁ డంబురుహాసనమూర్తి గాక భూ
దేవకుమారుఁడే యని మదిం దలపోయఁగ నంతలోపలన్
యౌవన మంకురించె వసుధాదివిప్రకుమారమౌళికిన్. 8

గీ. బాల్యసంపూర్ణభావంబు పాయఁబాయఁ, దరుణయౌవనలక్ష్మి నర్తనము సూపె
నధికతరమైన తెరతీసినంతలోనె, చిత్తరముఁ జూపుపాతరకత్తె వోలె. 9

సీ. తొలుతఁ దుమ్మెదలతోఁ దులదూఁగు నెఱికురు, లేరీతి నుండుఁ గౌమారవేళ
మునుపు తామరలకు మొనఁజూపుతెలికన్ను, లేవిధంబున నుండు యౌవనమున
మొదలఁ జందురునందుఁ గొదువ లెన్నెడునాస్య,పద్మమేగతినుండుఁ బ్రాయమునను
మున్ను బంగారుపెంపు హసించుదేహ మే, వైఖరి నుండు మేల్వయసునందు
గీ. నీవె తలఁపోసి చూచుకొమ్మా వివేక, శీలు నే వర్ణనము సేయఁ జాల వాని
మహితసౌందర్యలీలల మన్మథుండు, యక్షరాజాత్మజుండు జయంతుఁడందు. 10

ఉ. ఆతరుణావనీసురుఁ డొకప్పుడు వీథికి రా విలాసినీ
వ్రాతకఠోరధైర్యకుధరంబులు తుత్తుమురై చనం దయా
ర్ద్రేతరవృత్తి నేయునతఁ డింటికిఁ బోవ నిరస్తచాపుఁడై
చేతులు తీయఁగా మరుఁడు సెజ్జపయిం బడు భూవరోత్తమా. 11

ఉ. చక్కనివాఁడు నై మిగులఁ సన్నుతికెక్కిన యౌవనంబు నై
దిక్కులఁ బిక్కటిల్లుజగతీసురతేజము నై తలంప నే
యక్కఱ లేనికాఁపురము నైనధరాసురసూనుఁ డెంచఁగాఁ
జక్కెరవింటివాని నెకసక్కెము లాడఁడె భూవరాగ్రణీ. 12

ఉ. ఆరమణీయయౌవనవయఃపరిపాటి నతండు వైదికా
చారముఁ గట్టిపెట్టి బహుశాస్త్రపురాణపరిశ్రమంబు ని
స్సారముగాఁ దలంచి విటచర్యకుఁ జిత్తముఁ జేర్చి దుష్క్రియా
శూరత కిట్టివార లెడసొచ్చుటఁ గంటిమొ వింటిమో నృపా. 13

క. రాజా యేమని చెప్పుదు, నాజగతీసురుని మొదలియణకువకును ధా
త్రీజనులు రోయునప్పటి, యోజన కాశ్చర్యమయ్యె నొకపర్వత మై. 14

ఉ. ధరణిసురాత్మజుండు గుణధన్యుఁడు వీఁ డని పెద్ద లెన్న నా
దరణముతో నుతింప సముదంచితకీర్తిసమృద్ధి నంత శే
ఖరమగు నెల్ల నంత ఘనకల్మషవృత్తికిఁ దెచ్చెఁ జూడుమా
పురుషులభాగ్యముల్ జిగురుఁబోణులచిత్తము నెట్లుమాఱునో. 15

సీ. వదులునీర్కావిదోవతులు గట్టుట మాని, వలిపెంపుఁజల్వదోవతులు మరగె
దళముగా గోపిచందనము వెట్టుట మాని, తిరుమణి కొనగోర దిద్దఁ జొచ్చె
గడితంపుమేలుపచ్చడము గప్పుట మాని, దుప్పట్లు సైకాలుఁ గప్పఁ దొడఁగెఁ
బ్రతివారపంచాంగపఠన సేయుట మాని, కొక్కోకశాస్త్రంబు గొణఁగఁ దివిరె
గీ. బ్రహ్మకులవర్యసాహచర్యంబు మాని, చేరి కాముకసంసర్గ సేయఁ బూనె
సమిధలకు నేడకేడకేఁ జనుట మాని, తొడఁగె నేప్రొద్దు లంజమందులకుఁ దిరుగ. 16

సీ. అటువంటివాఁడు గాఁ డతఁ డంచుఁ బరు లెంచ, నెఱుఁగరాకుండఁగఁ దిరిగితిరిగి
వినఁగలఁ డీమాట యనుచు సందేహింపఁ, గడల సంశయముగా నడచినడచి
కాఁబోలు నని విన్నకన్నవా రెన్న, నేర్పునఁ గని యానలు వోయివోయి
తప్ప దాతఁడు విటధర్మంబువాఁ డనఁ, జతురకాముకవృత్తి జరపిజరపి
గీ. చలి విడిచినాఁడు నాఁటికి జగ మెఱుంగ, నతఁడు మెలఁగంగఁ దొడఁగె నాఁయనంగ
శాస్త్రిపారీణతాసముజ్జ్వలభుజంగ, తత్త్వ మితనికి ఘంటాపథం బనంగ. 17

చ. పరువడి మిత్రసంతతికిఁ బంచశరోపనిషద్రహస్యముల్
నిరతముఁ దెల్పుచుండుఁ గమనీయతరస్వరమాధురిన్ సవి
స్తరసురతాగమైకపథచారి యనన్ విటుఁ డయ్యె మేలుగా
ధరణిసురాత్మజుండు నిజధర్మముఁ దప్పఁ డొకింతయేనియున్. 18

ఉ. చూపులు వారకామిల చొక్కపుగుబ్బలపై దువాళపుం
గోపులు సూప రూపమునఁ గోయిలమూఁకలఁ బచ్చవిల్లుఁబూఁ
దూపులు దాఁచి దేహలతతో విహరించెడుమారుఁడో యనన్
మాపులు గాఁగ భూసురకుమారుఁడు నిచ్చలు వచ్చు వీథికిన్. 19

సీ. చల్లడ మామీఁదఁ జలువఁబట్టినదట్టి, దలిమంపుదుప్పటి దానిమీఁద
మొల జముదాళి చాయలపిడియంబు చేఁ, బడగసూరియుఁ జిల్లబటువు చేతఁ
దనువున మంచిగంధము దానిపై గంద,పొడి యందుమీఁద కప్పురపురజము
పలకారి సిగతాయెతులు దానిపై జాజి,విరు లందుపై నొంటిపొరరుమాలు
గీ. మీఱు ఘనసారతాంబూలసౌరభప్ర, వాహవహగంధవాహప్రరోహమోహ
వశవిశాలేక్షణాజనస్వాంతుఁడగుచు, రాత్రులఁ జరించుచుండు నాబ్రాహ్మణుండు.

సీ. జ్గాటినవెండ్రుకల్ సవరించికట్టిన, పసిఁడివాగ్రితరుమాలు దుసికిలంగ
నిదురచాలమి మాంద్యమొదవఁ జూచెడుకన్ను, లరవిరికెందమ్మివిరులు దాల్ప
వాడుఁ జూపినలేఁతవాతెఱ పలుదాఁకి, జిలుగుకెండలఁ జిమదిమయనంగ
వలిపెదుప్పటి వల్లెవాటు జాఱి యొయారి, చిటులుగందపుఁబూఁత చెలువమమర

గీ. మారశాస్త్రాధికారదుర్వారవార, వారిజాస్యాతిసారస్యవచనరచన
కృతపరీరంభసంభోగకేళిఁ దేలి, వీథి కేతెంచు ఱేపటివేళ నతఁడు. 21

ఉ. చూపరవుట్టునప్రమితశోభితమౌక్తికపద్మరాగముల్
తాపనఁ జేసినట్టిజిగిదంతపుమిద్దియలందు నక్షువి
ద్యాపటిమంబు సూపు వెలయాండ్రను దాను వినోదలీలఁబా
రా పది దచ్చి యిత్తిగ దుగా యని పన్నిద ముగ్గడించుచున్. 22

సీ. కొదమచందురువంటినుదుటఁ గస్తురినామ, మొఱపు మించఁగ దిద్దు నొక్కరితకుఁ
జిమ్మచీఁకటి గ్రమ్ము క్రొమ్ముడి గొజ్జంగ, లొనరఁగాఁ దుఱుముపే ఱొక్కరితకు
జక్కవకవవంటిచన్నులపోరంబు, లొయ్యఁగా దీర్చు నొం డొక్కరితకు
మించుఁదీఁగెకు మించుమేనఁ గప్పురగందఁ, మొప్పగా నలఁదు మఱొక్కరితకు
గీ. నొకతె చెక్కులపై మకరికలు వ్రాయు
నొక్కతెకు మెల్ల జడ తీలు చిక్కుఁ దీయు
నొక్కపని యెప్పుడును గల్గియుండుఁ గార్య
భరము లే దనఁగూడ దాబ్రాహ్మణునకు. 23

క. వారాహము వారణగిరి, వారాన్నిధి వారణాశి వారణవరదున్
వారాంగనాజనస్మర, జారూఢి న్మరువఁ డాతఁ డనఘుఁడువోలెన్. 24

సీ. నిగమశాస్త్రంబులు నేర్పినగురువుఁగ, న్గాన నెన్నఁడును లేనికోప మెత్తుఁ
దీర్థయాత్రాపరాధీనులఁ గనుఁగొన్న, మది నెన్నఁడును లేనిమంట పుట్టు
వైదికాచారప్రవర్తిష్ణు వీక్షింప, నిల నెన్నఁడును లేనియేవ గలుగు
శమదమాధికుఁ డైనసన్యాసిఁ గనుఁగొన్న, మును పెన్నఁడును లేనికనరు దోఁచు
గీ. సంధ్య యన్న శిరోవ్యథ సంభవించు, భస్మధారణ మన్నఁ దీవరము వొడము
దేవపూజావిధానంబుఁ దీర్చు మన్న, నేత్రభ్రముదయించు నాబ్రాహ్మణబ్రువునకు. 25

సీ. తలిదండ్రులకు సమ్మతంబుగా నతిథిస, త్క్రియ యటంచు నొకింత గిలుబుఁ జేయుఁ
బొరుగూళ్లఁ గలమాన్యభూముల ధాన్యంబుఁ, గ్రియవెట్టి విడుచుఁ బరస్వరంబుఁ
దనపైఁ బరామర్శ దప్పియుండు నెఱింగి, దొడ్డసొమ్మైన దొంగిలించు
నప్పచెల్లెండ్రపై నాదరంబులు సూపి, యరణముల్ గొనిపోయి యపహరించు
గీ. బలపమును గత్తెరయును బూని ప్రజలయిండ్లఁ, గన్నవెట్టని దొక్క టేకాని కొదవ
కడమదుర్వృత్తు లన్నియుఁ గఱచె నతఁడు, లంజతల్లులచేతిమల్ల టనఁగాఁగ. 26

వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు గల దాకర్ణింపుము. 27

గీ. అఖిలవారాంగనామనోహరవిహార, నిరతుఁ డౌ నైన నందులో నిరుపమాన
గానపరిణతచంపకగంధి యనెడు, వాలుఁగంటికి మిక్కిలి మేలువాఁడు. 28

క. మరుఁడేల చంద్రుఁ డేటికి, మరుదంకుర మేమిపనికి మనుజేశ్వర యా
తరుణి కడగంటఁ గాదే, పురుషులధైర్యంబు లేదు పొ మ్మనిపింపన్. 29

చ. అమృతరసంబు లుట్టిపడ నాలతిఁ జేసినవీణ లోపలన్
దుమదుమగా వచోమహిమ దోఁపఁగ గీతముఁ బాడుచున్న నె
క్కమలదళాయతేక్షణ నఖంబులఁ గిన్నర మ్రోయఁ జేసినన్
దమకము పుట్టకుండ జనతాహృదయంబులు రాతఁ జేసెనే. 30

చ. పలుకక యుండెనేని శితపంకజలోచన యాదరంబు పైఁ
జిలుకక యుండెనేని విటశేఖరులన్ గరుణావిదూరుఁడై
యలుగులపాలుసేయుఁ విషమాస్త్రుఁడు తత్తరుణీలలామ లో
నలుగుట కాదు ప్రాణముల కల్గుట దేహవిసర్జనార్థమై. 31

క. అది గనుక దివిజవేశ్యల, సదనంబుల నున్నమానిసంతతితలఁపుల్
గుదిగుంపులు చేసి మథిం, పదె యవకాశంబు గలుగ స్వర్గమునందున్. 32

సీ. వాలుఁగన్నులచేత వలలఁ బెట్టుటె కాక, యభ్యసించిన దొక్క యదటుఁజూపు
ముఖచంద్రరుచులచే ముళ్లుపెట్టుటె కాక, సంతరించిన దొక్క వింతనవ్వు
బటువుగుబ్బలచేత భ్రమలఁ బెట్టుటె కాక, సంఘటించిన దొక్క జాణఁబైట
వెలిద్రొక్కు సిగ్గుచే వెతలఁ బెట్టుటె కాక, యలవరించిన దొక్క కులుకుఁబలుకు
గీ. గాఢయౌవనమున గాసిపెట్టుటె కాక, నేర్చుకొన్న దొక్క నెఱతనంబు
తరుణివిభ్రమంబుఁ దలపోయ శక్యమే, ధాత కైన వానితాత కైన. 33

సీ. సాహిత్యమార్గంబు చౌకఁ జేసిననాఁడు, సంగీతమునఁ బ్రీతి సల్ప నేర్చె
సంగీతవైఖరి సమ్మతింపనివేళ, నింపుగా వీణవాయింప నేర్చె
వీణావిరావంబు వెగటుదోఁచినయప్డు, సొగటాలవేడుక చూప నేర్చె
సొకటాలపైఁ గోర్కె సుదకు వచ్చినయంత, వింతమాటల గారవింప నేర్చెఁ
గీ. జదువఁ బాడంగ నింతంత చతుర గాదు, వీణవాయింప నింతంత జాణ గాదు
జూద మాడంగ నింతంత జూటగాదు, ప్రతిభ పల్కంగ నింతంత ప్రౌఢ గాదు. 34

చ. తగవరి మాటకారి నయధన్యపదార్థముపట్ల మిక్కిలిన్
దెగువరి కంతుకేళిఁ గడిదేఱినజాణ రసజ్ఞకోటిచేఁ
బొగడఁతఁగాంచినట్టిగుణభూషణ ముద్దులగుమ్మ దానికిం
దగనిది చేసె నానలువ దారుణనిస్వనఝుల్లి తల్లిగన్. 35

గీ. ఆపధూమణి కాశించి యరుగుదెంచు, విటుల వర్ధించుకొంతు నవ్వేలఁదిమాత
వరనిధానగ్రహార్థులై వచ్చువారి, దుస్సహాటోపమున మొత్తు దుర్గపోలె. 36

క. తుదినుండి మొదటిదనుకం, గొదవలె పచరించు సాధుగుణ మించుక లే
దది చెఱచినకాఁపురములు, పదిలక్షలు గలవు సొమ్ముపైఁ గోరికచేన్. 37

క. లక్షయు నిచ్చిన నది నిర, పేక్షత విహరింప దర్థ మిమ్మనక దయా
దాక్షిణ్యంబులు పూజ్యము, రాక్షసి పుట్టినది విటులపాలిణములు గొనన్. 38

క. ఆకంబుకంఠిఁ జూచినఁ, నేకోలఁదులవారి కైన నించుక మోహో
ద్రేకంబు పుట్టు టరుదా, భీకరవర్తనులసుఖము పెడతలఁ బట్టున్. 39

ఉ. కాంచనభూషణాంబరనికాయము నిచ్చలు నిచ్చియైన మె
ప్పించుకొనంగలేఁ డలకుబేరతనూభవుఁడైన నెల్లి చె
ల్లించెద నన్నుఁ బోవిడదు లేఖకులాధిపసూనుఁడైన న
త్యంచితశక్తి సేపగిది దాని జయింతురు కోడెకాండ్రిగిన్. 40

సీ. నిర్జిద్రదారిద్ర్యనిరుపాధియుతసిద్ధ, సంజాతహృద్భల్లి లంజతల్లి
కామితార్థవితీర్ణికర్ణాయమానప,ల్లవలోకవటఝల్లి లంజతల్లి
నిజశాసనోల్లంఘనజిఘృక్షుకామిలో,లకురంగచయభిల్లి లంజతల్లి
శాంబరీచంగభుజంగకృత్యవివేక, పుంజభూరుహవల్లి లంజతల్లి
గీ. బహువిధోపాయచణపంచభద్రభద్ర, కుంజరమృగాధిపమతల్లి లంజతల్లి
నిఖిలవిటజనారంభముల్ నేలఁ గలప, నంజ కరుదెంచుపెనువెల్లి లంజతల్లి. 41

సీ. పిడుగుచందమ్మునఁ బడి మోదుతెరువాటు,కాని కైన నొకింత కరుణ పుట్టు
బహుధనాపేక్షచే బాధించునృపతి కై,నను జనించు నొకింత కనికరంబు
చేరి కన్నడభూమిఁ జెఱవట్టుపాశ్చాత్య, నృపతి కైన నొకింత కృప దలిర్చు
నతిపాతకుల నొంచుయమకింకరుల కైనఁ, గందళించు నొకింత కారుణికత
గీ. యసమసాయకసమరకర్మాంతరాయ, కరణపారీణవాక్క్రియాగౌరవమున
నఖిలవిటకోటిధన మెల్ల నపహరించు, లంజతల్లికి దయలేదు లక్షయైన. 42

సీ. కాలకూటమునందుఁ గలమేలువిస మెల్ల, రాలలోఁ గల్గుకార్కశ్య మెల్లఁ
బైశాచసమితిలోపలివికారం బెల్లఁ, గపికోటిలోనుండుకాంక్ష లెల్ల
సెలయేళ్లలోన వర్తిలెడువక్రత యెల్ల, మయశంబరులలోనిమాయ లెల్ల
ధార్తరాష్ట్రులలోనఁ దనరుమచ్చర మెల్లఁ, బంచపాతకులలోఁ బాప మెల్లఁ
గీ. దీసి విటదోషరాశిచే ద్విగుణిఁ జేసి, యనృతపంకంబులోఁ గల్పి యశుచిభావ
రసముఁ జిల్కించి నిర్మించె బ్రహ్మకృపణ, తరుణహృద్భల్లి యగులంజతల్లి గాఁగ.43

గీ. వేము పండిన కున్న విషసమావిష్టంబు, పండె నేని మధురఫలయుతంబు
పండ్లు రాలునపుడు పణ్యవృద్ధ విషంబు, వేశ్యమాత విషము వేమువిషము. 44

గీ. లంజకెల్లులరీతి యీలాగు వింటె, తలఁప నది లంజతల్లిమాత్రంబ కాదు
కపటతరవృత్తి ప్రత్యక్షకాలకూట, మాజరభికూఁతుఁ దగిలినాఁ డాఘనుండు.

సీ. ఒరపాయె జిలువసన్నరుమాలు సొబగంచు, వివరింప నిదె పట్టుఱవిక కనును
జెలువాయెఁ గ్రొత్తసందులవస్త్ర మని యెంచి, కొన నిదే పయ్యంటకోస మనును
జెలువాయెఁ నునుఁజెంపసిగపట్టుబొం దంచుఁ, దలపింప నిదె జడత్రాటి కనును
బాగాయెఁ గుసుమపూఁబసిమిదుప్పటియంచుఁ, గనుఁగొన్న నిదెకొమ్ముకాసె కనును

గీ. వజ్రవైడూర్యవరనీలవనజరాగ, వార మది వాని కెంత తత్సార మంతె
ప్రాణ మైన నొసంగు నేపాటి దైన, నడగ నిదె పాప మాధవశాయతాక్షి. 46

క. ఈరీతి నతఁడు దుర్వ్యయ, పారంబున సంచరింప బహువత్సరముల్
ధీరమతిఁ జూచి చూచి య, వారితదుఃఖాప్రసన్నవదనాంబుజయై. 47

వ. ఒక్కనాఁడు త్రిభువనాశ్చర్యకరసౌందర్య యగునతనిభార్య కరుణాయత్తయగు
నత్తముందఱ నిలిచి వాసరారంభసముజ్జృంభమాణ శతపత్రపత్రజైత్రంబు లగు నేత్రం
బుల నశ్రువులు గ్రమ్మ కరుణంబుగా ని ట్లనియె. 48

ఉ. అత్తవు సర్వలక్షణసమగ్రగుణాఢ్యవు నన్నుఁ దిట్టనున్
మొత్తసొకాని నీకొడుకు మూఢత మానుప వేల వాఁడు రో
త్రొత్తులమారి యై గృహము ద్రొక్కక యొక్కకదానిఁ బూనికన్
గుత్తకు నంచు నుంచుకొని కోకలు రూకలు జోక నీయఁగన్. 49

ఉ. చిత్తములోనఁ బ్రేమ విలసిల్లఁ దనూభవులన్ సమస్తలో
కోత్తరరత్నభూషణసముజ్జ్వలితాంగులఁ జేసి వారియ
త్యుత్తమధర్మవృత్తిఁ బరితోషముఁ గాంతురు గాక యిట్టిదు
ర్వృత్తిఁ జరింపగాఁ బరిభవింపక చూతురె మీవిధంబునన్. 50

ఉ. కోరికి దీరఁగాఁ గుడిచి కుంకుమసంకుమదాంకగంధ మొ
య్యారముగా నలందుకొని యాకులుఁ బోఁకలుఁ జాలునట్లు చు
ర్వారతరేచ్ఛఁ బుచ్చుకొని వారలతాంగులయిండ్ల కేగఁగా
నూరక చూచుచుండెద రయో యదలింపక మీరు మామయున్. 51

సీ. మామగా రైననుఁ గామాంధవర్తనం, బోజ గాదని పల్క నుడుగ కున్న
వదినె యైనను వారవనితాప్రసంగంబు, లర్హమా యని పల్క నణఁగ కున్న
బంధువు లైనను బథముఁ దప్పి చరించు, టేనీతి యని పల్క మాన కున్న
మీ రైన నీదురాచారపారీణత, వలదురా యని పల్క వదల కున్న

గీ. కటకటా చూఱ విడిచి యీకరణి ధరణి, సురకులాచారధర్మంబు చూఱపుచ్చు
సుతునిదుశ్చేష్ట లూరక చూచుచున్నఁ, బరువునకు లోటుతో నగుబాటు రాదొ.

క. మీకతనఁ గాదె యీయవి, వేకం బాయనకు నుద్భవిల్లుట మీయా
త్మీకరణ మింత యడిగినఁ, జేకొను నే యాతఁ డింత శిష్టేతరతన్. 53
క. మీకెఱుఁగరాదె తనయుని, వైకరణిఁ దలంపదో యపారశ్రీచే
గైకొనరో కాక దినముఁ, గోకలు మొదలైన వెన్ని గొంపోఁ డింటన్. 54
గీ. అన్నియును జూచుచుండెద నంతొ యింతొ
యంతచనుమానమునకు రా నింతెకాని
చేనె పట్టెద నన్నచో నౌనె ధనము
దులిచినప్పుడు తెలియు నాసులువులెల్ల. 55
క. నాకేమి దేహసుఖము పు, రాకృతమే కాక నేఁడు రాఁబోనే యీ
లోకమున నేనె మరుదా, మాకోడలు గాదొ పొరుగుపుంచము గాదో. 56
క. ఆలోఁగని చేతోధృతి, చేలింపక మిమ్ముఁ గూడి చెప్పితి నదియుఁ
జాలింపక కైశికజిత, రోలంబకదంబ యేనరుంధతిఁ గానన్. 57
తే. ఇంతనాఁడు కరగ్రహవంతురాలిఁ, జేసి తోడ్కొని వచ్చితి చెప్పినట్ల
చేయుచుంటిని గోత్రంబు మీయనుజ్ఞ, నలువు నా కేయెడల నైనఁ దెలుపఁగలరె. 58
క. ఒకతెవలె నాడి యాడిం, చుకొనుట నేయిరుగు పొరుగు చూచెనొకో యు
ప్పుకుఁజప్పుకుగా ననుఁ జూ, చుక నడువఁగ వలెఁ గులీనశుకసల్లాపల్. 59
క. నను నేనె పొగడికొనఁగాఁ, జన దింతియకాని మగఁడు సంసారనివ
ర్తనఁ జేసి యిట్లు తిరిగిన, మనమునఁ గోసింప కెట్టిమగనా లుండున్. 60
వ. అని యనేకప్రకారంబుల విలపించి. 61
క. కలకంఠకంఠి మదిలో, పలిదుఃఖం బాపలేక బాష్పజలంబుల్
జలజలజల ప్రవహింపఁగ, వలవల నత్తదెస నమ్రవక్త్రాంబుజ యై. 62
వ. జనమనోరంజనఖంజనవరాంజనమిళద్బాష్పధారాప్రకల్పితానల్పసారంగమదపత్త్రభంగ హృదయంగమకపోలంబు గా నేడ్చుచున్న నవ్వధూరత్నంబుం గాంచి సముచిత చేలాంచలంబునఁ గన్నీరు దుడిచి సముదాత్తకృపాయత్తచిత్త యైనయత్త యిట్లనియె. 63
క. ఓయమ్మ యేల యేడ్చెద, వో యుజ్జ్వలబాష్పధార లుట్టిపడఁ శో
కాయత్తచిత్తనీరజ, వై యెఱుఁగుదు నీమనోవ్యథాగతి తల్లీ. 64
తే. ఏమిసేయుదు మదిలోన నెన్నఁడైన, మఱచియుండెడుదాన నా మగువ వాని
కర్మ కౌశల మెట్లు కాఁగలదొ కాని, యాణిముత్యము మసిబొగ్గు నయ్యె నేఁడు. 65
క. ఓనాతి వారకాంతా, ధీనగుణాతురుని మగుడఁ ద్రిప్ప నవశ్యం
బైనం గానిమ్ము సమ, స్తానునయాలాపసరణి నాతని దేర్తున్. 66

వ. అనియూఱడించి పలుకు చున్నంత. 67

ఉ. సంగతి నిష్ఠ సేతపము సల్పఁగ నెన్నటి కబ్బెనో నుతిం
చంగలదేవతాపదవి సాధునమస్కరణీయభావమున్
భంగుర మైనయాతపము వాయఁ ద్రయీమయుఁ డయ్యెయో దివా
సంగమజాతపాతకము చాలక వారుణి కేగె భూవరా. 68

మ. అపు డంభోజహితుండు కృష్ణుఁ డనఁగా నాకాశపుంజీకుబం
డపయిన్ వేడుక నెక్కి జాఱుకొనుచుండన్ సాంధ్యరాగంపు హే
మపుఁజేలా దిగఁజాఱ వక్త్రములకుం బైఁ జాటుగా నంధకా
రపు నీలాంబరముల్ ధరించిరి సమగ్రవ్రీడ దిగ్గోపికల్. 69

చ. భిమరిదిశాయశోద దివి పేరిటికృష్ణున కుగ్గువెట్టుచో
నుదరములో జగంబుల సమున్నతిఁ గాంచి పరిభ్రమించి చే
వదలిన జాతి బోరగిల వ్రాలినమేలిమిగిన్నె బోలె సా
మురయముఁ జెంది యున్నశశి మొల్కినపాలను బోలె వెన్నెలల్. 70

తే. జారచోరప్రవర్తన జరగ దయ్యెఁ, మండలస్ఫూర్తి దిశ లెల్ల నిండుకొనియెఁ
గానరాదయ్యెఁ బ్రతిపక్షగౌరవంబు, రాజనర్మంబు తప్పరికారంబ కాదె. 71

సీ. గగనసిద్ధుఁడు భస్మకణపాలిక గ్రుమ్మరింప వెల్వఁడుభస్మరేణు వనఁగ
రాజు విభావరీరమణిపైఁ గరనాడి, కలఁజిమ్మినతుషారజల మనంగ
యామినీవణిగంబుజాస్య దిగ్భిత్తులఁ, జల్లిన ఘనసార్ణ సలిల మనఁగ
కమనీయసితపక్షఘనసారతరునిశా,త్వఙ్గాతకర్పూరవార మనఁగఁ

గీ. గాసె నమృతాశనాశనకాశకేశ, కాశలోకేశవేల్లితకేశపాశ
కాశదేశవిలేశయాధీశసుప్ర, కాశసంకాశకౌముది యాశలందు. 72

వ. ఆసమయంబున. 73

సీ. తుదిగోర్లు నున్నఁగా దువ్వి కీలించిన, సిగ జాజివిరులు వాసిగ ధరించి
కమనీయనాసపైఁ గస్తూరినామంబు, దీరుగాఁ గొనగోర గీఱి దిద్ది
చలువ దీర్చినసన్నవలిపెదోవతిమీఁద, నపరంజి మొలత్రాడు హవుణుపఱచి
జంగాళముగమేన జాళువాబంగారు, వ్రాఁతచందురుకావి వలువ గప్పి

గీ. కలితకర్పూరకాశ్మీరగంధసార, ఘుమఘుమామోదవిభవంబు గుబ్బతిలఁగ
గొడుగు పావాలుదొడిగిమస్కవఁజరించు, విప్రతనయుండు వెలయాండ్రవీథులందు.

మ. ఒకలీలావతిఁ గౌఁగిలించి యవురా యోరీ యటన్నన్ గికా
గికగా నవ్వెను హార మేడది లతాంగీ యంచు వక్షోజపా
ళికపై వ్రాయు నఖాంక మొక్కటెకుఁ గేళిన్ జాళికం బుప్పమా
లికఁ జుట్టంజనుఁ గానకుండ నొకప్రాలేయాంశుబింబాస్యకున్. 75

మ. శుకవాణీ యొకయేకతం బనుచుఁ దచ్ఛ్రోత్రంబులో పంచసా
యకమంత్రంబు సముచ్చరింప నిటు తా ల్మంచున్ సముద్దీపిత
భ్రుకుటీకంబుగ బొమ్మ వట్టి తొలఁగం ద్రోయంగ నాయంగనల్
సకులున్ నవ్విరి మోసపోయి తని హాసవ్యాస మేపారఁగన్. 76

క. ఈరీతి దుర్నివారవి, హారంబున నర్ధరాత్ర మగుదాఁకఁ బ్రమో
దారూఢిఁ దిరిగి నిజవే,శ్యారత్నముకడకు నిదుర కరిగెడుబుద్ధిన్. 77

ఉ. రాజముఖీపయోధరవిరాజితకుంకుమగంధలేపవి
భ్రాజిత మైనదేహముఁ బ్రభాసురకాంచనచిత్రితాంచల
భ్రాజితశాటిఁ గప్పుకొని పాదము లల్లన నేల మోపుచుఞ్
భోజన మాచరించుటకు భూసురసూనుఁడు వచ్చె నింటికిన్. 78

వ. అప్పుడు. 79

క. తడవాయె నేమి సేయుదు, నెడవాయనిసఖులతోడ నెం దున్నాఁడో
కొడు కాఁకలిఁ గొనె నంచున్, మిడుకుదయోపేత మాత మృదువాగ్జాతన్. 80

తే. చేరఁ జనుదెంచి పరమలజ్జితుఁడు వోలె
నమ్రవదనాబ్జుఁ డై యున్ననందనునకు
నన్నపానాదు లొసఁగి నెయ్యమున నొక్క
యున్నమితపీఠమందుఁ గూర్చుండఁ జేసి 81

క. సుతు వైదికధర్మసమ, న్వితుఁ జేయం గోరి చేరి నిపుణతఁ బలికెఞ్
శతధృతిసతిగతి నతియుత, మతి యయినతదీయజనని మనుజాధీశా. 82

సీ. వృద్ధానుసారంబు విడిచి కొంచెపుఁగాని, నీతులు గై కొంటివే తనూజ
బ్రాహ్మణ్యవిభవంబు గా దంచు జూదంపుఁ,గాసుల కాశించితే సుతుండ
విప్రధర్మం బెల్ల పీటిబుచ్చి విరాళి,పోకలఁ బోనేర్చితే కుమార
కులము గోదావరిఁ గలపి వేశ్యాసంగ, మాసచే గావించితే సుపుత్ర
గీ. వేదశాస్త్రప్రసంగంబు పీడుకొల్పి, పడుచుఁగూఁతలు గూయఁ బాల్పడితె తనయ
యింట నెన్నఁడు లేనియీహీనవిద్య, యెన్నఁ డభ్యాసమాయెరా కన్నతండ్రి. 83

శా. లేరా భోగపరాయణుల్ జగతిలో లీలావినోదంబుగాఁ
బోరా వేశ్యలయిండ్లకుఞ్ వివిధసంభోగార్థులై గుట్టుతో
రారా వైదికధర్మమార్గపథిక ప్రావీణ్యముం జూపరా
యేరా తండ్రి పరిత్యజింతు రఁటరా యీరీతి సత్కర్మముల్. 84

క. కొదలం బొందనిబహుసం, పదలఞ్ నీతోడివారు బ్రతుకఁగ నయ్యో
మదనాతురుండ వైతివి, చదివినదోషంబొ కాక జన్మఫలంబో. 85

క. నందను నిన్నుఁ గనుంగొను, నందనుకను నెదురు సూచు నకట సముద్రం
బిందునకుఁ బోలె జనము, డిందునకా నీమహత్త్వ మేమన నేర్తున్. 86

చ. కొడుకులు సర్వవిద్యల నకుంఠితులై సభలందు శాస్త్రముల్
దడయ కుపన్యసించి వసుధాతలనాథులచేత గజ్జముల్
గొడుగులు గాంచి సత్యగుణకోవిదులై విహరింప సంపదన్
బొడ వగునట్టిగేహినులె పుణ్యశరీరలు గా కుమారకా. 87

క. ధారిణి నేమియు నెఱుఁగని, వారల కొకరీతిగా 'నవశ్యంపితురా
చార' మని నీవె చదివి కు, మారా జనకానుచరణ మఱవం దగునే. 88

క. చక్కనిది కాదొ మది పెం, పెక్కినయది కాదొ కులసమీహిత కాదో
యక్కట యిన్నిగుణంబులఁ, జొక్కట మగుసతిని విడువఁ జూతురె తండ్రీ. 89

క. రతి గద యాకృతి మతి భా, రతి గద హైమవతి గద నిరంతరసమసం
భృతి పతియందు రతి నరుం, ధతి గద యిన్నియును గలవు తావకసతికిన్. 90

వ. అని పలికి నిజవచనరచనాంగీకారహృదయుండునుం బోలె నవ్వారాంగనాధ్యానపరా
ధీనమానసుం డై ప్రత్యుత్తరం బీక యున్నకుమారు నున్నతాకారు వేమాఱు గారవిం
చుచు సముచితకాంచనచిత్రితాంచలంబు లగుచేలంబులు గట్టుకొన నిచ్చి యమంధర
గంధబంధురసౌగంధికధురంధరచికురబంధురుం జేసి గంధంబు పూసి వధూగృహం
బునకుం దోడ్కొని పోయి యిట్లనియె. 91

క. ఇదిమొదలు వారకాంతా, సదనవ్యాపారచింతఁ జాలించి సన
మ్మదగతి సంసారస్థితి, వదలక చరియింపవయ్య వైదికమణి వై. 92

గీ. అనుచు జనయిత్రి నీతివాక్యప్రసన్న
హృదయుఁ జేసితి సుతు నంచు నరిగె నతఁడు
ప్రొద్దు వోయిన దని తలారులకు వెఱచి
యొకవిధంబున నారాత్రి యుండఁ దలఁచె. 93

వ. అంత. 94

మ. జలకం బాడి మణుంగు గట్టి వరభూషాసంఘముల్ దాల్చి చెం
గలువల్ కొప్పునఁ గీలుకొల్పి రతికాంక్షం జేర నేతెంచెఁ ద
త్కులకాంతామణి వారసారసముఖీదుర్వారమారావహా
త్కలితాఘూర్ణితమానసుం డయి కడుం బాపించుప్రాణేశ్వరున్. 95

క. చనుదెంచి యతనిమోమునఁ, గనికర మొకకొంత యయినఁ గానక యపుడ
వ్వనజాతనయన సాధ్వస, మును సిగ్గును మానుషంబు ముప్పిరిగొనఁగన్. 96

మ. అలివేణీమణి సిగ్గుచేత నతవక్త్రాంభోజ యై రెండుచే
తుల బాగా లొసఁగంగఁ బోయినఁ గృపాదూరీకృతుం డై ఘన
జ్వలనజ్వాలకరాళ మైనయొకనిశ్వాసంబుఁ గావించి య
వ్వలిమో మయ్యె రుచింతురే కులసతుల్ వారాంగనాభోక్తకున్. 97

సీ. లేదువో గృహిణిపై మోదంబు లోకాప, వాదంబునకు నైన వణఁకవలదె
కాదువో సంసారకాంక్ష మేనికి దాని, వినయసంభృతి కైన వెఱవవలదె
యీదువో దయ్య మాయిభకుంభకుచపొందు, జననియానతి కైన జడియవలదె
రాదువో మనసు వారవధూవిలగ్న మై, కులకాంత యని యైనఁ గొంకవలదె
తే. కారుణికభావమాత్రవిదూరదుర్మ్మి, వారహృదయాబ్జుఁ డై యాపయోరుహాక్షి
వీడె మీయంగఁ బోయిన విరసముద్ర, నవలిమోమయ్యె నతని నే మనఁగవచ్చు. 98

క. తమకంబులేక కారు,ణ్యముఁ జూప కతఁడు కులాంగనాపరవీక్షా
విముఖత్వ మిట్లు చూపిన, గుమగుమమని శోకవహ్ని గుబ్బతిలంగన్. 99

మ. అకటా యింతకుఁ దెచ్చెనే యనుచు నత్యాపన్న యై జాలవ
ల్లికలో వీడియ ముంచి పంచశరకేళీవాంఛ చాలించి చం
పకగంధిన్ దనలోన మెచ్చుకొనుచుం బద్మాసనుం దిట్టుచున్
వికలం బైనమనంబుతో నిదురఁ జెందెం దత్సమీపస్థలిన్. 100

మ. తలపుం దల్లడమందుఁ దాల్మి వదలుం దాపించుఁ గోపించుఁ నీ
తులు వల్లించిన తల్లిమీఁద విధికిం దుర్వారు లెవ్వారనున్
దలయూఁచుం దనబుద్ధిహీనతకు నాధాత్రీసురుం డప్పు డా
వెలయాలిన్ వలయాలిమత్కరయుగన్ వీక్షింపఁగాలేమికిన్. 101

క. వాఁ డానాలుగుగడియలు, నేఁ డాదిగఁ గడపి సూర్యుఁ డిఁకఁ దూర్పునకున్
రాఁడో యని తలఁపోయఁగ, మూఁడవజా మయ్యె నంత మోద మెలర్పన్. 102

శా. పాయంజొచ్చె విలాసినీసురతసౌభాగ్యంబుచేఁ దారకల్
మేయంజొచ్చెఁ జకోరపంక్తులుగడుం బ్రేమన్ శరచ్చంద్రికల్
దూయంజొచ్చె మరుండు లేఁజిగురుగుత్తుల్ జంక నింకింపుచున్
గూయంజొచ్చెఁ దృతీయయామకృకవాకుల్ కొక్కొరొకోధ్వనిన్. 103

చ. వనరుహబాంధవుండు పగవాఁ డగుదేఁగలఁ డింకఁ బోదమా
వనమున కన్నసాధువనవాక్యము లొక్కచకోర మార్తితో
విని తమిదీఱ వెక్కసము వెన్నెలముద్ద భుజింపఁ బోయి గొం
తునఁ బడవేసికొన్నహిమతోయ మొసంగిరి నెయ్యు లయ్యెడన్. 104

ఉ. అప్పుడు విప్రసూనుఁడు రయంబునఁ బానుపు డిగ్గి వేడ్కతోఁ
జెప్పకు మింక నొక్కదరిఁ జేరెద నంచుఁ దలంచువేళ లా
గొప్పఁగ ధౌతచేలము సమున్నతలీల ముసుంగువెట్టి నీ
ర్గప్పిననిప్పుచందమున రాజనిభానన నిద్రవోవఁగన్. 105

శా. ఔరా దైవము దెచ్చిపెట్టె ననుచున్ సామోదచిత్తాబ్జుఁడై
చేరంబోయి ముసుంగుఁదీసి కడువైచిత్ర్యంబు మీఱన్ దురా
చారాగ్రేసరుఁ డాధరాసురుఁడు కాంతున్ నల్లపూసాదిగా
నారామామణిసొమ్ము నాఁచుకొని వేశ్యావాటి కేగె న్నృపా. 106

శా. నీడాంతంబులనుండి పక్షులు మెడల్ నిక్కించి నల్దిక్కులన్
జూడన్ దుమ్మెవగాణ పాడఁ దెలిమించుంగూడ నబ్జేక్షణల్
మేడన్ నిద్దురమంపువీడఁ గమనుల్ మీనాంకుతోఁ గూడఁ గ్రీ
డాలంబమ్ములు వీడనాడఁ దమితోడం దెల్లవాఱె న్నృపా. 107

క. తమి తీఱె రమణరమణుల, తమి తీఱెన్ సాంధ్యరాగధారాళరుచుల్
గమిగూడె రథాంగవిహం, గమి గూడెం బ్రాణనాథు గాఢప్రేమన్. 108

సీ. బటువుగా నాకాశబౌద్ధచూడామణి, పెట్టినకుంకుమబొ ట్టనంగ
సమయవర్తిక సురేశ్వరదిశావిపణిలం,బిత మైనలత్తుకబిళ్ల యనఁగ
నఖిలజగత్ప్రాణహరణకాంక్షఁ బురారి, కెంగేలఁ బట్టినకేడె మనఁగ
బహువిహంగమకులాస్పదవిష్ణుపదవట,ప్రథమదిక్శాఖాగ్రఫల మనంగ
గీ. వాసవాశాధరాధరవ్యాసమూని, వల్లభుఁడు 'నదైవం కేశవాత్పరం' బ
టంచు నెత్తినహస్తారుణాబ్జ మనఁగ, భానుఁ డుదయించె దేదీప్యమానుఁ డగుచు. 109

వ. ఇట్లు సూర్యోదయం బయ్యె నంతకు మున్న యన్నామమాత్రబ్రాహ్మణకలాపకోకి
లాలాపమురాపస్వాపసమాపసమయసమాలోకితాశేషభూషావిశేషవర్జిత ప్రతీక యై
సొమ్ము వోవుటకు నొకింత చింత లేక యతనివివేకహీనతను దుఃఖింపుచుండె నిట
నతండును బ్రకటితవిటఝాటహాటకసంఘాటసముచ్చాటననిరాఘాటం బైనవేశ
వాటంబు చేరి యందుఁ బ్రకల్పితమోహం బగుచంపకగంధిగేహంబు చొరంబడి
పోవుసమయంబున. 100

ఉ. నిద్దుర మేలుకాంచి రమణీయతఁ బూర్ణసుధామరీచికిం
బెద్దటికంబు దెచ్చుతనమెచ్చులమోము నిషేచనక్రియం
దద్దయుఁ గారవించి ప్రమదంబున నద్దముఁ జూచి నామముం
దిద్దుచు నున్నయున్నమితదీప్రకుచం గని చేరఁబోవఁగన్. 111

మత్త. మత్తకోకిలవాద విప్రకుమారమన్మథుతోడ వే
షోత్తరంబుగ నిట్లు పల్కె సముజ్జ్వలస్థితి నోరి నన్
జిత్తజాశుగపాళిపాలుగఁ జేసి యన్యవిలాసినిన్
దత్తరంబుగఁ బోయి కూడితి దాని కేమని పల్కఁగన్. 112

క. ఆమాట వివిధమాయా, స్తోమపుఁ బలుమాట గాఁగఁ జూడక వాఁడా
యామద్వయప్రవర్తన, కోమలి కెఱిఁగించెఁ బూస గ్రుచ్చినరీతిన్. 113

వ. అదియు విశ్వసించినదియుంబోలెఁ దదీయవచనంబు నాకర్ణించి నిరంతరసౌఖ్యాంబుధి
నతనిం దేల్చుచుఁ జిత్తంబుఁ దుల్చుచుఁ గొన్నిదినంబులు గడపి నంతట. 114

సీ. దేవాదులకు మ్రొక్కుఁదీఱ దాయె నటంచుఁ, జెల్లింపుచును దానితల్లి కొంత
యేరి కెద్దులు దూగ మే మింక నిడు మంచుఁ, దబుకించి దానిసోదరుఁడు కొంత
యంగడి నేమేమొ యమ్ముచున్నా రంచు, గాండ్రలై దానిచెల్లెండ్రు కొంత
యన్నరో రాదాయె పన్నెచీర యటంచు, వావిఁ దెల్పుచు దానివదినె కొంత
గీ. యక్కతోడు సుమీ వాకు ముక్కరైనఁ, జేసి తెప్పించు మని దానిదాసి కొంత
మెల్ల మెల్లనఁ జేతిసొమ్మెల్ల నిట్లు, గుల్లగుట్టంగఁ దిని తల్లడిల్లఁ జేయ. 115

సీ. అత్తవా రిచ్చినయపరంజిఘంటీలు, సంశయింపక వేగఁ జదువఁ బెట్టెఁ
దండ్రి చేయించినదర్భాంగుళీయకం, బావృత్తి గాఁగఁ దా నమ్ముకొనియె
మేనమామ ప్రియంబుతో నొసంగిన పైఁడి,మొలత్రాడుఁ బ్రాఁతయప్పులకుఁ గట్టె
జనని చేయించినజాళువాతాయెతుల్, వడ్డిలెక్కకుఁ జెందువందుఁ జేసెఁ
గీ. దులసిపోఁగులు మొదలుగాఁ గలుఁగు వెట్టి, చిక్కుబాకీలు పిదప నిశ్శేష పఱచెఁ
బ్రతిదినము దానిసంసారబాధలెల్ల, నెత్తుకెత్తుగ నడపె దుర్వృత్తి నతఁడు. 116

క. ఈతీరున వారిపయో, జాతముఖిన్ దుర్నివారసంభోగకళా
చాతురి రాత్రిందివములుఁ, బాతరలాడించి గర్భవతి నొనరించెన్. 117

మ. ఒకనాఁ డాధరణీసుపర్వుఁడు తదీయోదగ్రగేహాగ్రవే
దికపై నొక్కఁడు పట్టితెచ్చినగతిన్ దీనత్వ మేపార న
వ్యకపోలంబున హస్తపద్మ మిడి నమ్రాస్యాంబుజుం డై కకా
పిక లైనట్టి మనంబుతోఁ గృపణతాభీతిన్ విచారింపఁగన్. 118

సీ. కీలుగుబ్బపుఁగాళ్లపోలికి హత శేష,దంతద్వయంబు నర్తనము సలుపఁ
గల్లఁబాఁసలచేతఁ దెల్లవాఱినచేతు, లతివిషాకసితాబ్జ మనుకరింపఁ
గుసుమాస్త్రు తమటంపుఁగొడుపులో యన వ్రేలుఁ, జన్నులు నాభిపార్శ్వమునఁ దసర
గుమిడికంబులరీతిఁ గొనలు వంగినబొమల్, పరచాటు కన్నులపై నటింప
గీ. ఝంబవిడియంబు పలుతుంపురులు చలింప, నింటిబిడ్డలపైఁ బెట్టి కంటసంబు

లాడుచును వచ్చె విటసమూహావిలంఘ్య, మానవా నావచోర్ఝిల్లి దానితల్లి. 119

వ. అయ్యవసరంబున. 120

గీ. అధికతరరోషభీషణవ్యాప్తిఁ జూచి, బెగడి నలుదిక్కులకుఁ బోవుమృగమువోలి
సందడింపుచు వచ్చునాజరతిఁ జూచి, ధారుణీదేవతనయుండు తల్లడిల్లి. 121

క. వచ్చెఁ గద విటులపాలిఁటి, చిచ్చుఅపిడు గింక నేమి సేయుదు ననుచున్
జిచ్చపడి యంతలో ధృతి,దెచ్చుక రక్షకుఁడు నాకు దేవుఁడె యనుచున్. 122

సీ. అల్లంతటనె రాఁగ నావలి కంతలో, దాఁటలేనైతి నెచ్చోటికైన
ముసుమున్న తెలిసి యీమునిపరాటమునకై, కొంచురా లేనైతిఁ గోకవాక
మోసపోయితి దీనిమంతపాటునకైనఁ, జేకూర్ప లేనైతి రూకరత్న
దాసీజనులకైనఁ దగఁజెప్పి యూరలేఁ, డనిపించలేనైతి హవుణుదప్పి

గీ. తొలుత నే బొంకినట్టిబొంకులు సహస్ర, సంఖ్య లవి యెల్లఁ దలఁచి రోసమున నేఁడు
వచ్చుచున్నది మాటలవశము గాదు, ధూళివర్షన మే మైన దొరకదయ్యె. 123

వ. అని యనేకప్రకారంబుల వితర్కించి. 124

మ. ధరణీనాధ దరిద్రతాపితనవస్త్రస్ఫూర్తి నాభారతీ
వరవంశోత్తమసూతి చింతిలఁగ నవ్వారాంగనామాతను
గ్భరపాండిత్యముఁ జూచి దీనదశకున్ లాఁబోలు నీయయ్య జే
పర్షమేశా యనిపింపఁగా వలదె విప్రస్వామి నంచున్ మదిన్. 125

వ. చిరంతనస్నేహ మొక్కింత తలఁచి యాజగజంత యిట్లనియె. 126

క. ఒకపండువ పబ్బంబున, నొకయూరట మైనవేళ నొక్కొకతతి వే
డుకతనము గాక యిటువలె, సకలము వర్జించి నడువఁ జను నా యోయీ. 127

సీ. కడుఁబిన్నప్రాయ మప్పుడ తాళిఁ గట్టిన,కులమునిల్లా లెంత కుందవలయుఁ
బుట్టినే ల్లని పెట్టుపోఁత లాసించిన, యక్కసెల్లెం డ్రెంత యడలవలయుఁ
దనయుండు మాకు ముప్పున కందు నని యున్న,తలిదండ్రు లెంత చింతిలఁగవలయు
నందతిండ్లకు నాసయై యుండు నితఁ డని, నిక్కుబందుగు లెంత పొక్కవలయు

గీ. చల్లఁగాఁ జేతికా సెల్ల డుల్లిలొల్లె, కాఁడ వై యిఁక నైన నీకాఁపురంబు
బ్రదుకుపని విచారింప కీపనికిఁ జొరఁగఁ, బడినవానికి నెక్కుడిభారబుద్ధి. 128

సీ. గుత్తితప్పిపోవు ముందటివిచారము లేదు, సావడి కుడుగు మచ్చరము పుట్టు
నగరివారు హసింతు రగ డౌను బిన్నపెద్దలకుఁ జుల్కన తలిదండ్రు లోర్వ
రింటికి నేగి యతా నెవరు మెచ్చరు లేని,గర్వంబుదొట్టుఁ జేకాసు దుల్లు
నొద్ద లోడుగాఁ జొచ్చు నొడువులపాలగు, సందులుఁ దూఱు విశ్వాసమెడలుఁ

గీ. జిన్నపనిగాదు లంజరిక మన్న వినుము, ప్రజలు మీ రొక రైన మాపయికి వచ్చి
బడుచఁడవు నీవు మాబిడ్డ పసరుమొగ్గ, ద్రొక్కెదము రాకు నీ విదిమొదలు చేసి.

క. అనరాదుగాక నీ వొక, మనుజుఁడవా దుర్విదగ్ధమార్గమె మార్గం
బని విప్రమార్గ ముద్యా, పన సేతురె నిన్నువంటి బ్రాహ్మణకులజుల్. 130

గీ. జపతపంబులు గావు శాస్త్రములు గావు, వేదములుఁ గావు సత్క్రియావిధులు గావు
వైదికపుబాప లేడ భూవరకుమార, యోగ్యసౌభాగ్య లగువారయువతు లేడ. 131

క. పాప మని నిన్ను నీతిక, శాపండితవాక్యసరణి లాలించితిఁ గా
కోపిన్నవాఁడ విటదు, ర్వ్యాపార మడంప లంజవారికిఁ బనియే. 132

గీ. అనుచు నయభాషణము లాడి యాపలిక్కి, మంచిమాటల నరుగఁ డీమార్గుఁబోతు
కఠినతరవాక్యములచేతఁ గాని చక్క, గాదు లాటిపిటశూల రోఁకండ్లఁగాని. 133

వ. అని విచారించి యి ట్లనియె. 134

క. మాకేమి నీవు పోయిన, పోకలఁ బోకుండఁ జేయఁ బొందువలసె నా
తేక చనుదేను రూకలు, కోకలు నిష్ఫలము లైన గొడవలు తగునే. 135

గీ. చదువుకొన్నాఁడ వటుమీఁద సరసముద్ర, కొంత యామీఁద భూసురకులవరుండ
వయ్యెయో నీవెఱుంగవే యర్థమీక, యూరకే పిల్చునే లంజవారిపడుచు 135

క. ఇచ్చకపుమాట లాడుచు, వచ్చెదు మూణ్ణాళ్ళనుండి వదలవు నేడున్
బచ్చపయికంబు గుజ్జము, చచ్చినదాఁకనె యటన్న సామెత వినవే. 137

గీ. మాట లిఁకవేయు నేటికి నేఁటిరాత్రి, చీర పుత్తెంచె నుడిగాలవారిచేత
నూరియేలికరాజుకుమారుఁ డల్ల, పెద్దచొక్కట్లపోవులపిల్లవాఁడు. 138

వ. అని యిత్తెఱంగునఁ గన రెత్తి విటులపాలిటిమిత్తి మర్మంబు లెత్తి పలుకుచు నత్తఱిం దత్తరంబునం గృపాయత్తచిత్త యై తత్తరిల్లుబిత్తరికూఁతుం గని బత్తివడక యోసీ మొగమోటకత్తెవై వట్టిజిత్తులు సేయురిత్తముడికాండ్ర హుజు త్తనిపించక విత్తహాని చేసితి వని బెత్తంబు తీసికొని మొత్తఁ బోయిన. 139

క. ఈపాటి కదల కున్నన్, గోపంబున నన్నుఁ గూడఁ గొట్టును దీనిన్
దూపాడువంగలనే 'యా, శా పరమం దుఃఖ' మనుచుఁ జయ్యన నరిగెన్. 140

క. అనిన విని వదనకమలం, బున లేనగ వంకురింప భూనాయకుఁ డో
మునినాథ విప్రుఁ డెచటికిఁ, జనియెం దుద నేమిచేసె సకలముఁ జెపుమా. 141

ఆశ్వాసాంతము.

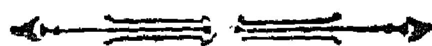
మ. బహుళాపుత్రనిశాకళత్ర మునిశంపావిగ్రహాభోగసం
గ్రహవాంఛా గురుకామినీరతికళా ప్రారభ్యమాణాఘుడు

ర్వహతానిర్మదనార్థగుస్సహతపక్షప్రాబల్యసాఫల్యకృ
న్మహనీయైందవసత్కళాభరణరమ్యస్కంధ సోమేశ్వరా. 142

చ. హతసుమబాణ బాణదనుజావసథాంగణవాస వాసవా
శ్రితపదపద్మ పద్మభవశీర్షవిఘాతనిదాన దానవ
క్షితికృతిదక్ష దక్షమఖసంహృతికర్మధురీణ రీణదు
ష్కృతపరితాప తాపస సమృద్ధికళాలసమానమానసా. 143

ఉత్సాహవృత్తము. దండశూకభూష దోహదాహకా జగత్త్రయీ
కందసంశ్రితాచలేంద్ర కందరా పరాక్రమా
స్పందితారిసంస్తుతత్సుపర్వపర్వతాగ్నిది
క్కందునూరిపట్టణప్రకాండమండనోదయా. 114

గద్య. ఇది శ్రీకాళీవరప్రసాదలబ్ధవర్ణవర్ణనీయకవిత్వధౌరేయ పెదలింగనార్యగర్భార్ణవా త్రేయ గురువరాచార్యపదారవిందమిళిందాయమానసకలవిద్వజ్జనవిధేయ రుద్రయ నామధేయప్రణీతం బైననిరంకుశోపాఖ్యానంబను మహాప్రబంధమ్మునందు ద్వితీయా శ్వాసము.

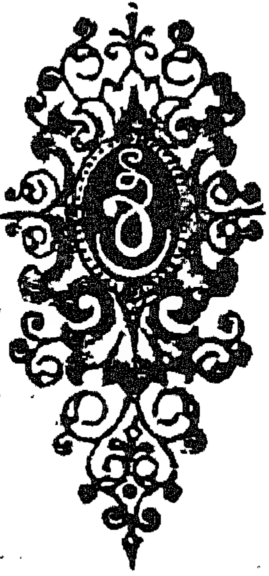

శ్రీ ర స్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము.

తృతీయాశ్వాసము.

తన్వీధనసాయక
వీతనయాపేక్షదక్షవినిహతిపునరు
ద్భూతివిధాయక కటకీ
భూతభుజంగేశ కందపురసోమేశా. 1

గీ. అవధరింపుము తత్త్వవిద్యావివేక, దళితకామాదిరిపువర్గకలహుఁ డైన
పులహుఁ డిట్లని పలికె నాభూవరేణ్య, శేఖరునితోడ వాక్యవైచిత్రి మెఱయ. 2

ఉ. వింటివె ధారుణీరమణ విప్రకుమారకుఁ డప్రబుద్ధి నా
కంటకురాలు పల్కినవికారపుమాటల దుఃఖితాత్ముఁ డై
యింటికి సైతముం జనక యీశ్వరసంఘటనంబె తోడు గా
వెంట సహాయసంపదలు వేఁడక పోయె నరణ్యభూమికిన్. 3

క. పోవుచు నెదుట ధరిత్రీ, దేవతనూజుండు గాంచె దిగ్దంతిజిగీ
షాశ్రిశ్రుతమత్తేభఘ, టావార్యవిహారగహన మగుగహనంబున్. 4

సీ. కలితకాకోలూకికావిలోకనసాధ్వ, సాకీర్ణకోకిలాకోకిలంబు
కాద్రవేయమయూరికాసముత్కటకంఠ, ఘోషార్తమూషికామూషకంబు
కరటికంఠీరవికాకర్కశస్వ, రవ్యాకులసూకరీసూకరంబు
కరివై రిభేరుండికాకఠోరాక్రంద, కాతరకాసరీకాసరంబు
గీ. కురువకాశోకవకుళతక్కోలకేత, కీకురంటకకుటజకంకేళికతక
కాకతిందుకకింశుకక్రముకతిలక, కాంచనకదంబకలిత మక్కాననంబు. 5

వ. నిరంకుశతరంబుగాఁ జొరంబడి పోవునెడ దురాలోకనిరాలోకశోకపైకక్నాకాతిరేక
రేఖాకిమ్మీరితాకారప్రాకారంబును నిజభుజాదండకోదండపాండిత్యనపత్రాకృతనిష్పత్రా
కృతపోత్రిపలలపచనపర్యుత్సుకపుళిందసందోహదందహ్యమాననానామహిషపురీష
కరీషోల్లసితభసితస్తోమగృహకుట్టిమంబును ప్రకటపటువిటపిఝూటపటలవేల్లితఝిల్లికా

ఝుంకారప్రతిధ్వానసంధానచంగరంగమంటపంబును విశీర్ణద్వారదారుతురంగకళే బరవరద్గృహగోధికాగృహమేధికల్పితానల్ప సౌభాగ్యసూచకశకునాతిథ్యనిరంతరాళంబును నమందానందచలదుందురుచుందరీబృందసందీపితార్భటీనిర్భరగర్భగృహంబును నగునొక్కపాడుగుడి గాంచి సముచితయానంబున గొబ్బునఁ జేరంబోయి గుబ్బతిలు గబ్బిలపురెట్టగబ్బు దను నుబ్బనీక తదనంతరంబునం గూర్చుండి పథశ్రమసమాపనావసరంబున. 6

క. జననాథధారుణీశ్వర, తనయుఁడు తనయెదుట విమలతరకాంతులకున్
గనియగులింగముఁ గని యి,ట్లని పలికెన్ దైవఘటన కనుకూలముగన్. 7

మ. జగదాశ్చర్యకరప్రభావ మగునీసర్వజ్ఞవిఖ్యాతి యే
నుఁగు దిన్నట్టివెలంగకాయగతి నొందున్ లోన లోనై బయల్
సొగసై యుండెడిదో విశుద్ధతరమో చూడంగ నాతోడుతన్
సొగటాలాడెద వే నవేందుకుసుమస్తోత్రవ్యజూటాంతికా. 8

సీ. గిరిసార్వభౌముకూఁతురుసన్నిధానంబు, నందు మేలము లాడునట్లు గాదు
కైలాసశృంగశృంగారచందనవాటి, నల్లన నడయాడునట్లు గాదు
వెలిగిబ్బ నాకాశవీథిఁ బోడెంబుగా, నవలీల నెక్కెడునట్లు గాదు
తొలివేలుపులమ్రోఁకఁ దురములో గోరింపు, లాడి తాండవమాడునట్లు గాదు
గీ. మానితద్యూతవిద్యోతమానకీర్తి, మన్నరాగ్రణి నైనట్టినన్నుఁ గూడి
జూదమాడుట సింధురాసురవిజేత, యూర వెక్కసితన మన్న నంటిఁగాని. 9

లయగ్రాహి.—
ఓచరమభాగ్యభృతఖేచరదురోదరకళాచతురశేఖరుఁడ వై చిరతరేచ్ఛన్
బ్రాచిఁగలప్రోడల నవాచిఁ గలజాణలఁ బ్రతీచిఁగలతజ్ఞుల నుదీచిఁ గలప్రజ్ఞా-
సూచకుల నవ్వాహముఁ జూచితిఁ గరాబ్జమునఁ బాచికలు ముట్టి చనఁ జూచినమహాత్మున్
నీచరణ మాన వలయాచలపరీతనిఖిలాచల మెఱుంగ మిముఁ జూచుకొను టింకన్. 10

గీ. పట్టిమాటలు గా వెంతవారి నైన, గెలుచునర్తకి నాపాలఁ గల దటంచు
నవనిసురతనూభవుఁడు చేలాంచలమున, ముడియ గట్టినసొగటాలు విడిచి పలికె. 11

సీ. వేళంబుగా నభోవీథి దువాళించు, గిబ్బతేజీకినా కృత్తివాస
రింగులువారఁ దీర్చినవేయిచుంగుల, తలపాగకా దేవతావరేణ్య
బిరుదురాకాసులఁ బరిమార్చుమువ్వంక, పట్టెసకా మనోభవవిరామ
వలకారిచిన్నివెన్నెలగాయుపసిపూప, జాబిల్లికా శైలజామనోజ్ఞ
గీ. పసిమిపసిదిండివలువకా ఫాలనేత్ర, వెండి నిండారుకొండకా విశ్వభర్త
లోకసామ్రాజ్యమహిమకా లోకవంద్య, యొప్పు పన్నిద మిందులో నొకటి కైన. 12

క. ఏలా వలవనిసడి నీ, చేలాయుధవాహనములు చేకొన మాకున్
వాలాయము గావించెద, ఫాలాంబక లంజలంజ పన్నిదమునకున్. 13

వ. అని పలికి యమ్మహాదేవునివలనఁ బ్రతివచనంబు గానక యిట్లనియె. 14

క. పూనిన నోటమి తప్పదు, దీనికి మా టిడక యున్నదియె నయ మనుచున్
మానము దాల్చిన గుట్టునఁ, బోనీఁడు నిరంకుశుండు భుజగవిభూషా. 15

క. తగ దింతటి సర్వజ్ఞత, దిగనాడుము లేక నన్ను దీకొను దీనన్
"జగబిరుదు ముండమోపియుఁ", దగవే నీ వెఱుఁగవే సుధాకిరణధరా. 16

గీ. ఎన్నివిధముల మా టాడకున్నయట్టి, గట్టిపూనికి నీయందుఁ గలిగె నేని
దాని కొకయుక్తి మునుమున్నె తలఁచినాఁడ, మిసుగవచ్చునె విటశిఖామణిని మెదుట.

క. నీయెత్తు నేనె యాడెద, నీయెడలం బొంకులేక నీవిద్యనుఁ బ్రా
లేయాద్రిసుతాజీవిత, నాయక నెత్తంబు కారణం బెఱుఁగుదువా. 18

క. అని పాళి శైలకన్యా, స్తనపాళీనాచుకేలితామరసరసా
యనలోలుపాళియెదుటం, బొనరించె విరించివంశభూషణ మధిపా. 19

మ. ధృతి పెం పొందఁగ సారెసారె పయిసారెం జూచుచు న్సారె వో
వుతటెం బోవుచు జోడుగట్టుతటి రివ్వు త్మాఱ జోడించుచున్
జత బారా పది దచ్చి యిత్తిగ దుగా చౌవంచ తీవంచ బొం
కితినాన ర్తకి యంచు నాడె నుభయాంగీకార మేపారఁగన్. 20

క. ఈరీతి నక్షవిద్యా, పారీణత మెఱయ నుభయపక్షజయాపే
క్షారూఢచిత్తుఁ డై ధీ, గౌరవ మెసఁగంగ నాడఁగా దైవగతిన్. 21

క. తనయాట గెలువ లక్ష్మీ, తనయాటవిదహనుఁ జూచి ధరణీసురుఁ డి
ట్లను మానవతీరత్నము, ననుమానములేక యొసఁగుమా నిపుణతమా. 22

క. మును లంజలంజ పన్నిద, మని యాడితిఁ గాని యిట్టి దట్టిది యని యా
డినవాఁడఁ గాను గద నా, మనసు సుమీ వారయువతి మన్మథమథనా. 23

సీ. అలకాధిపతిసూనుఁ డమరవేశ్యలలోన, మే లెంచి పొందు నేలోలనయనఁ
బ్రధనరంగములోనఁ బ్రాణంబు లుంకువ, గా నిచ్చి పోదు రేకలికితోడఁ
గ్రతుతంత్రముల దేవగణముల సంతోష,పఱచి కాంక్షింతు రేపద్మనయనఁ
గఠినంపుతపములు గట్టిపెట్టి మునీంద్ర,కోటి యాసింతు రేకువలయాక్షిఁ

గీ. త్రిభువనాశ్చర్యసౌందర్యరేఖచంచ, లాలతాంగుల కేయింతి మేలుబంతి
యాదురాపపరీరంభ యంకయుగ్మ, రామణీయకజితరంభ రంభఁ దెమ్ము. 24

క. విన్నావో వినవో నీతిస, మున్నతు లడిగించుకొనఁగ నొప్పనివి ధరన్
బన్నిదమును మఱియేదో, యన్నారుచుమీ మదావళాసురభేదీ. 25

తరల. తగు నె పన్నిద మీక యీగతిఁ దప్పుమానము దాల్పఁగాఁ
దగవు నీకును నాఁకుఁ బెద్దలదండఁ బెట్టెదఁ జండి నై
గగనకేశ యటంచుఁ జందురుకావిసేలు గళంబునన్
బొగడదండ యొనర్చి వావిటభూసురాగ్రణి దిట్ట యై. 26

గీ. తాను గనిపించ కుండి గంధర్వయక్ష, భుజగకిన్నరముఖ్యులు పొగడ దండఁ
బొగడదండయుఁబోలె నప్పొగడదండ, కాలకంధరు మెడ కలంకార మయ్యె. 27

వ. ఇవ్విధంబున నవ్విప్రకుమారుండు ఋష్యకోదండజయవిరాజితుం బరాజితుంజేసి యి
ట్లనియె. 28

సీ. తగ వంటిమా నీకుఁ దగ వెక్కుడిది భక్తి,పారీణు నిల్లాలిఁ బట్టినావు
తెగు వంటిమా నీకుఁ దెగు వెక్కుడిది వెండి,కొండ యుండఁగ భిక్ష గోరినావు
గుఱు తంటిమా నీకు గుఱు తెక్కుడిది భక్తి,నంబికిఁ గుంటెన నడచినావు
బిరు దంటిమా నీకు బిరు దెక్కుడిది పాండు,నృపకుమారునకుఁ గ్రిందుపడినావు

గీ. దొరతనం బంటిమా నీకు దొరతనంబు, గలదె బాణునివాకిలిఁ గాచినావు
నిన్ను సర్వజ్ఞుఁ డని కొల్చునిర్జరాళి, నెన్ను టంతియ కాక నీ వేమి సేతు. 29

గీ. నీమహాభిన్నవృత్తికి నీకు నార్య, భాగ్యసంపన్న గుణధుర్య భార్య యొక్క
చట్టుకూఁతురు గలుగ నీజాము వేగెఁ, గాని లేకున్న మఱి చెప్పఁగలదె నిన్ను. 30

క. నీగ్రాంబజంకెలకు ను, ద్వేగపడం గుసుమశరుఁడె విటసింహుఁడు వే
వేగఁ గమలాక్షిఁ దెచ్చెద, వో గరువతనంబు వాసి పో నెంచెదవో. 31

క. బరిదప్పి తప్పుచేఁతలఁ, బొరలక యిపు డోడినట్టిపోలఁతుకఁ దే నీ
యఱచేతఁ బండ్లు వచ్చినఁ, గఱతువు గా కిక్షుకార్ముకప్రతిపక్షా. 32

చ. అని యనిమేషభూరుహసుమాసమదామలలామవాసనా
ఖని యగుపార్వతీధవునికంఠమునం దగిలించినట్టికాం
చనమణిరుచ్యమాననిజశాటిచెఱంగులు గూడఁ బట్టి నీ
పని యన నెంత వేగిరమ పన్నిద మి మ్మని తీయ నయ్యెడన్. 33

ఉ. సత్యవచోవిశేషపరిషక్తుఁడు గావున నోడియుండియో
యత్యధికుండు దేవుఁ డని యంజనిదౌష్ట్యము చూచి మెచ్చియో
భృత్యుఁడు వీఁడు మాధ్యమునఁ బేళలుఁ డంచు ననుగ్రహించియో
మృత్యుమహాపహంత యురరీకృతభూసురధూర్తమార్గుఁడై. 34

సీ. నిబ్బరంబున వచ్చి నిలిచినయూఁకున, వెలిగిబ్బ యిరుగెలంకులకు దాఁట
గమనవేగంబున భ్రమసి కేయూరంపు,దందశూకములు వక్త్రములు తెఱవ

నెగసి చిప్పఁ గ్రుంకుగగనవాహినిరేక, మున జటాజూటంబు వెనుక కొరగ
జాతె హస్తసరోజసన్నిరుద్ధాంతమై, బెళబెళఁ బసిదిండివలుస మెఱయఁ
గీ. బతనభయసమాలింగకపర్వతేంద్ర, కన్యకాబాహువల్లరీగాఢవేష్ట
నప్రదీపితాశ్రితకల్పనగము వేగ, సంభ్రమత వచ్చి హరుఁడు సాక్షాత్కరించె. 35
సీ. ఎంతదూరము వోవు నీశ్వరుం డని శౌరి, విహగేంద్రుఁ బోడెంబు వెడల విడువ
నచ్యుతుం డెచటికో యరుగుచున్నాఁ డని, బమ్మ యెక్కలితేజిఁ బరువుదోల
నజు డంత వెడలిపోయెఁ జుమియంచు సురేంద్రుఁ, డైరావతంబుఁ గాలాడిపఱవ
నింద్రుఁ డూరక పోవు నెచటికో యని వహ్ని, పొట్టేటివారువంబును గదల్ప
గీ. వాఁడె శుచి యంచు యమదైత్యవరుణులాత్మ,వాహనంబులు జోడింప వారిఁ గూడఁ
బవనపాలస్త్యపశుపతుల్జవనరూఢిఁ, బరఁగుతమసాహిణములు నిబ్బరము చూప. 36
వ. చేర వచ్చి రప్పుడు, 37
క. గజగజ వడఁకుచు భూసురుఁ, డజగవధరుఁ జూచి సాధ్వసావేశమున
న్భజనంబు మఱచి యుండిన, రజనీకరమౌళి సాదరముగాఁ బలికెన్. 38
ఉ. ఓడకు మోయి భూసురకులోత్తమ నెత్తమునందు నీకు నే
నోడితి నీవు గెల్చితి సమున్నతి న న్నతిరోషవృత్తి నీ
వాడినయంతవట్టు సహజార్థమ యర్థమహాభిలాషి వై
యోడినపన్నిదం బిడక యుండినఁ జండినకాఁ దలంపరే. 39
క. అరిపురము లభ్రిచరములు, గిరికార్ముకకలనఁ గలన గెలిచిననన్నుఁ
ధర నాటపాట గెలిచిన, నిరుపమసాహసికమణివి నీకుం జమపే. 40
క. అని భయము దీర్పఁ దీర్ప మ, దనహంతకు నంతకుం బదంబునఁ బ్రహరిం
చినయధ్వరోపరంతకు, మునుకొని దండప్రణామములు చేసి తగన్. 41
గీ. పూలనేసినవాని నిర్మూలపఱచి, ఱాలనేసినవాని పేరాళ్ళ మైన
లీలఁ గరుణించితివి దయాశీల నీకుఁ, జాల నపరాధి నంచు నాకేల వెఱవ. 42
ఉ. ఓపరమాత్మ సన్నుతగుణోన్నత యున్నతలంపు లేల ల
క్ష్మీపతిసేవ్యమాన మగుమీజగదద్భుతమూర్తిఁ గంటి నా
పాపము లోప మయ్యెఁ గడుఁ బాత్రచరిత్రుఁడ నైతి నింక నీ
శ్రీపదపంకజాతములు చేరుపవే కృప వేగ నావుడున్. 43
శా. ఓహో నిల్వు పయోరుహాసనకులోత్తంసంబ సత్యాహత
వ్యాహారంబులు పల్కసాగితివి బా గాయెం జుమీ నీ వరా
రోహారత్నము నీవు గైకొనక కోర్కల్మీఱఁగా ముక్తికాం
తాహేరాళసుఖంబు గోరెదవు జూదం బాడితే దీనికిన్. 44

ఉ. ఆడితి మున్ను బొంక నని యక్షవిచక్షణవృత్తి నేల బొం
కాడెద వాడకాడకు నలాసనవంశపయోధిచంద్ర సే
నోడినయంతె కాక మఱి యున్నపదార్థము లీయ నేర్తునో
పాడియె నీకు వేఁడ సరిపన్నిదగాండ్రు హసింప నియ్యెడన్. 45

వ. అని యనేకప్రకారంబుల నాతనితో మేల మాడి యిట్లనియె. 46

ఉ. భూసురవంశపావన యపూర్వతరంబునుగాదు ముక్తికాం
తాసుఖ మేల కోరెదవు దానికి సందియ మింక మానుమా
దాసుఁడ వీవు నాదివిజతామరసాక్షి గ్రహించి మానసో
ల్లాసము నొంది ముమ్ములఁ దలంచుచు నుండఁగఁ గొన్నినాళ్ళకున్. 47

క. అని పలికిన విని భూసుర, తనయుఁడు సాష్టాంగ మెరఁగి తగ నిట్లనియె
న్నినుఁ గనినయంత ముక్తికి, ననుమానమె తెలియఁ జాల నైతిం జడతన్. 48

మ. అపరాధంబులు పెక్కు చేసితి మహాహంకారకామక్రియా
విపులాంభోనిధిఁ గ్రుంకువెట్టి జడతావేశంబున న్మిమ్ము ది
వ్యపథోద్వృత్తినిఁ గొల్వ నైతిని మనోవాక్కాయకర్మంబులం
జపలాత్ము న్ననుఁ బ్రోవ మీదయయ కా సాక్షాత్కటాక్షేక్షణన్. 49

మ. నిలుపం జాలను నీశివాఖ్య మదిలో నిక్కంబుగా నీకథల్
బలుకం జాలను వాక్కులన్ వెలయ నీపాదాబ్జసంసేవనల్
గెలువం జాలను దేహకర్మములు దుష్కృత్యాత్ముఁడన్ నామన
శ్చలనంబు ల్దొలఁగించి ప్రోవవె శివా సద్భక్తరక్షాచణా. 50

ఉ. దేవ మహానుభావ జగతీధరకార్ముక దుర్భవాపహా
మావరరోప భక్తజనమానససారసలోకబాంధవా
గోవరవాహ దుర్వినయకుంఠితకాననదావపావకా
ప్రోవఁగదయ్య మృత్యుహర మూర్ఖుని నన్నొకకాశ్యపీసురున్. 51

సీ. ప్రణవనృత్యభిరామ రామాసహితవామ, వామాహిరాడ్దామ సామకామ
రజనీచరకిరీట రసజాసనకరోట, గగనగంగాజూట నిగమఘోట
యచరచరాధార యచలాధరాగార, నీరధితూణీర నిగమసార
దురితాభ్రవాతూల కరధృతాసమశూల, నాగాజినదుకూల నయవిశాల

గీ. దళితభవసైన్య యాదిమధ్యాంతశూన్య, హితజనశరణ్య సర్వలోకైకమాన్య
నిరుపమాగణ్య విస్ఫుటానేకపుణ్య, సత్కృపానన్య దీనరక్షావదాన్య. 52

క. జయజయ శర్వ సదాశివ, జయజయ రతిరాజవిజయ జయజయ మృత్యుం
జయ జయ మాం జయపాలా, జయశీలా సకలభక్తజనతాలోలా. 53

వ. అని యనేకప్రకారంబుల నుతించుచుఁ గరతలకమలాంజలీబంధప్రసిద్ధసిద్ధాంతానంద దేదీప్యమానమానసుం డై యున్న యవ్విప్రకుమారుఁ బల్మాఱు గారవించి దద్రాష్ట్ర దంబగునట్లుగా నభయం బొసంగి పదఁపడి యమరలోకసాంద్రతరంగిణీంద్రచంద్రుం డగునింద్రుని స్తంద్రత నాలోకించి విరించిప్రముఖాంచితపదపంకజుం డగుశంకరుం డి ట్లనియె. 54

క. వినుము సురేశ్వర భూసుర, తనయున కిపు డేను మెచ్చి తగ నిచ్చితి రం
భను దానికి సెల విమ్మా, వనజాసనకులవరేణ్యవర్ధను నెనయన్. 55

గీ. అనిన విని పాకశాసనుఁ డామహేశుఁ, జేరి దండ ప్రణామము ల్సేసి పిదప
నూరుజితరంభ కఠినవక్షోజకుంభ, హసితకరికుంభ యగురంభ కనియెఁ గాంచి. 56

క. ఓనాతి యీమహీసుర, సూనునకు నభీష్టకామసురతక్రీడా
నూనసుఖ మొసఁగి రమ్మన, నానలినాక్షియును మంచి దని మ్రొక్కి తగన్. 57

వ. అట నుండె. మహేశ్వరుండును నిఖిలామరసమేతంబుగా నంతర్ధానంబుసేసె నమ్మ హీసురసూనుండును నాదివిషన్నారీరత్నంబు నవలోకించి చేరం జనుదెంచి విస్ఫుట పాఢాలింగనం బొనరించి పునరుక్తపరీరంభనంబు న్వోలయ వెలయుచుండి ర య్యి రువురు. 58

సీ. చందనమాలూరమందారకేయూర, తిందుకాశోకమాకందకుంద
కేతకీవకుళకంకేళికానవనీప, తాలహింతాలజాతీలవంగ
ఘనసారకదళికాక్రముకామలకనింబ, జంబీరబదరీరసాలసాల
ప్రముఖపుష్పితలసత్ఫలితపల్లవిత, విస్తారభూమీరుహతతుల వెలయు

గీ. నట్టితత్కాననమునందు నవ్యకీర, రవము లుప్పొంగ నిందిందిరములు మెలఁగఁ
గోకిలలు గూయ మృగములమూఁకడాయ, మరుఁడు సుమశరమున నిరువురను నేయ.

క. ఉపవనమునఁ బోలె విహా, రపరవశు లగుచును దిరిగి రయమతి నతిర
త్యుపరతి సమరతి మతి మతి, నిపుణతఁ బెనఁగొనిరి చెలఁగ నేర్పులకొలఁదిన్. 60

వ. ఇ ట్లగణ్యపుణ్యలావణ్యాతరకరకంకణఝుణఝుణత్కారనినాదంబు లెసఁగం గొఁగి లించుచు నిబ్బలిక నుబ్బి గొబ్బున గుబ్బటిల్లుగబ్బిగుబ్బల నురంబునం బొరయ నురుము చుఁ గంధరాపరీరంభణంబుల మొగంబు మొగంబునం జేర్చుచుఁ దిరస్కృతకిసలయ బింబాధరసరసమృదులసన్మాధురీధురీణామృతంబు లొలుక మదనకదనదాహంబు దీర్చు చుఁ దదధరసుధారసంబు గ్రోలుచు రదనక్షతంబులు గావించుచు నంతకంతకు నెక్కు డై నిశితాంతదురంతలతాంతమార్గణగణాగణితాగ్నికీల లుద్ధతి నొలయింప హుమ్మని బి ట్టొదవుతమకమ్మునఁ గ్రమ్ముకొను బిగిచన్నిట్టల దట్టంబున దిట్టంబుగ బెట్టెనయఁ బిక్కటిలుమణిఖచితమహారజతకంచుకం బవియ నుట్టిపడునిట్టూర్పు లుల్లసిల్లఁ బయఁగ

పారావారాంతరచలన్మందరధరంబుతెఱంగెఱింగించుమురువునఁ బెనంగుచుఁ గుచ మండలనఖక్షతార్ధచంద్రోదయంబు లుప్పొంగ మందస్మితచంద్రికలు వెలుంగ స్వేద కణతారకామండలంబు వెలయ నేత్రకువలయంబులు ప్రకాశింపఁ జిపురాపుశయ్యం బవ్వళించి యించుక నిదురించి మేలుకాంచి హస్తారుణోదయకిసలయంబులఁ గలితా లకాంధకారంబులు దొలంగ న్సవరింప రసతోషణంబుల ముఖకమలంబులు వికసింపఁ గంచుకోత్తరీయోదయరాగంబులు చక్కఁగాఁగఁ గుచకోకంబులుదాఁగ స్వేదకణనఖ క్షతతారకాబ్జంబులు గుంక మానసానందామృతాననిషేచనానంతరనిటలతట పూర్వ దిగ్ధృతకుంకుమవరులతిలకాబ్జబాంధవోదయానంతరంబున. 61

క. ఆసుదతి ముదమెలర్ప మ, హీసురసుతుఁ గౌగిలించి హితమతిఁ బలికెన్
ఏసతి పుణ్యవతియొ నీ, తో సురతము నిరతమెనయుఁ దొంటిఫలమునన్. 62

క. ఈతీరున సురతనయుల, చేతను దనియంగ నెఱుఁగఁ జెప్పెడి దేమీ
రాతిరి పగలై పగలే, రాతిరియై వెలయుచుండె రతిపరవశతన్. 63

క. మనసిజకేళికి భూసుర, తనయా నీసాటి రారు దలఁపఁగనేలా
యనరాదు గాని దాసులు, వినుమా నలకూబరాదివిజయవిశాలుల్. 64

క. అని దివిజకాంత భూసుర, తనయునిఁ గీర్తించుచుండెఁ దా మోహితయై
విను సుగుణ వీవు గావున, ననుఁ బొగడితి వనుచు ననియె నాభూసురుఁడున్. 65

క. అపు డాద్విజుఁడును దివిష, చ్చపలాయతనయనఁ గూడి చనుదేఱఁగ నా
విపులారణ్యముచెంగట, నుపమాశూన్యమగుపురము నొక్కఁడు గాంచెన్. 66

వ. కాంచి తత్పట్టణంబు చేరం జనుదెంచి. 67

క. అచ్చట సుఖులై వారు వి, యచ్చరరాడ్భోగ మెనయ నతులప్రౌఢిన్
బచ్చవిలుకానికేళుల, నిచ్చమెయిం జరపుచుండి రిరువురు వెలయున్. 68

ఆశ్వాసాంతము.

చ. ఘనఘన నవ్యనవ్య సితకంధరకంధర దానదాన వే
ధనధన తప్తతప్తకృతతారకతారకధామధామ వా
రణరణరంగరంగదరిరాజితరాజిత దారుదారు కా
వనవన ధీనధీనవృషవాహనవాహన సోమశేఖరా. 69

మాలిని. గగనపురజిగీషాకాలకూటాన్నతోషా
నిగమచరసువేషా నేకపుణ్యప్రభాషా
యగణితఫణిభూషా హార్యచాపామనీషా
విగతసకలదోషా విస్ఫుటానన్యపోషా. 70

క. మోహజ్వరభైషజ్యస, మీహితకైలాసరాజ్య మేదురతేజా
జేహీయమానదానవ, బాహాధార్ష్ణ్యత్రిదివపాలకపూజ్యా. 71

గద్య. ఇది శ్రీమత్కాళీవరప్రసాదలబ్ధలబ్ధవర్ణవర్ణనీయకవిత్వతత్త్వధౌరేయ పెదలింగనార్యగర్భార్ణవపూర్ణిమాత్రేయ గురువరాచార్యపదారవిందమిళిందాయమానమానస సకలవిద్వజ్జనవిధేయ రుద్రయనామధేయప్రణీతం బైననిరంకుశోపాఖ్యానం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

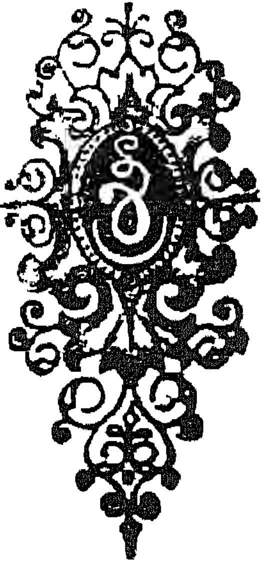

శ్రీరస్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము.

చతుర్థాశ్వాసము.

రమణీరమణీయప
రీరంభస్నేహవిస్ఫురితసాయక ని
ర్ధారితసుమనస్సాయక
భూరికృపావేశ కందపురసోమేశా. 1

గీ. అవధరింపుము తత్త్వవిద్యావివేక, దళితకామాదిరిపువర్గకలహుఁ డైన
పులహుఁ డిట్లని పల్కె నాభూవరేణ్య, శేఖరునితోడ వాక్యవైచిత్రి మెఱయ. 2

క. ఆరీతి నతఁడు దివిష, న్నారీతిలకంబుతోడ ననువుగ సురతా
పారవ్యాపారశ్రీ, పారగభావమున భ్రాంతిపడి వర్తిలుచున్. 3

వ. ఒక్కనాఁడు తనతోడఁ గ్రీడింపఁ ద్రిదివంబుననుండి వచ్చినయయ్యచ్చరలేమయుం
దానును విలాసార్థంబుగఁ బురంబు వెడలి. 4

సీ. సరసీరుహానవీనతరసీధురసపాన, భసలసుందరగానభాసమాన
మసమానసహకారలసమానఫలవార, ససమాదరకుమారసమదకీర
మవనాదరణదారపవనాలసవిహార, భవనాగవిస్ఫారభవ్యహార
మవమానలవదూరపవమానసంచార, భవమాంద్యవిస్తారఫణివిహార

గీ. మంచితవిహంగమమురాజహంసచంచు, దళితఫలసారజలపూరమిళితఫలిత
కలితఘనశాలినవశాలిఖండమండ, లావరణదీవ్యమానము ద్యాన మొకటి. 5

గీ. చూచి యచ్చోటిమహిమకుఁ జోద్యపడుచు, ముమ్మరంబుగఁ బూఁదేనెముసురు గురియు
నచ్ఛతరగుచ్ఛములమీఁద నళులు గ్రమ్మ, దెప్పరం బగులేఁదీఁగెచప్పరమున. 6

సీ. వదనచత్వరవిసృత్వరరసజ్ఞారవో, న్నిద్రతాదికూకలముద్రజంబుఁ
గనకకంకణఝుణత్కారసముత్పాత, పంచాంగుళీప్రియంభావుకంబు
మధురాధరోష్ఠసమంతాన్నిపీడనో, ద్ధత్యనుకంపావిలంపచంబు
నజ్ఞాతపూర్వరత్యౌన్నత్యపునరుప, క్రమణయాచ్ఞావచోభ్రంలిహంబుఁ

గీ. గాఁగ సురతంబు సల్పి యక్కమలముఖి యు, నామహీసురతనయుండు నంతఁ జాల
నలసి వలయితదివ్యాంబరావృతాంగు, లగుచుఁ దమచేఁతలకుఁ దామె నగుచు నుండి.

ఉ. జారినకుంతలంబులు పొసంగఁగ దువ్వుచుఁ జల్వపయ్యెదన్
దోరపుఘర్మబిందువులుఁ దూలఁగ వీవుచు వీడియంబుక
ర్పూరపువాసన ల్దిశలఁ బొల్పడ నించి మనోభవాహవో
దారకళావిశారదుఁడ వౌదువురా యని తన్ను మెచ్చుచోన్. 8

వ. యథేచ్ఛగా నభోమార్గంబునం జనునారదుం గాంచి యాచిగురుఁబోఁడి కతం
డి ట్లనియె. 9

సీ. కారుణ్యరసపూర్తికమనీయతనుయష్టి, చిగిరించె నా జటాశ్రీ దలిర్ప
నమృతఘనీభావ మనఁగ నొప్పువిభూతి, ధవళితాంగమరీచి దివిఁ జెలంగ
హస్తాంబుజంబుపై నాడుషట్పదపరం, పర నాఁగ రుద్రాక్షమాల పనర
సముదంచితానందజలధి ఘూర్ణిలుమాడ్కి, మారుతాహతిచేత మహతి మ్రోయ
గీ. ప్రకటతేజోవిశేషంబు బాలసూర్య, సృష్టి గావింప నయనసంతుష్టి గాఁగ
నరుగుదెంచుచు నున్నవాఁ డభ్రవీథి, నీతఁ డెవ్వాఁడు దివిజపూర్ణేందువదన. 10

క. అని యడిగినభూసురునకుఁ, గనుసన్న యొనర్చి దేవకాంతామణియున్
మునికుంజరుం డెఱింగెను, తను రంభగ నతని విప్రతనుజాతునిగన్. 11

ఉ. భూసురపుంగవుండు మునిపుంగవుఁ గన్గొని యీతఁ డెవ్వఁడో
కా సురకాంత యంచుఁ బలుకం గనుగీటె స్వనామగోపనే
చ్ఛాసముదీర్ణతన్ దివిజసంయమియున్ దెలిసె న్వ్రతోత్సవా
భ్యాసుల సంతతోక్తిపరిహాసుల వారలనర్మకర్మముల్. 12

వ. అపుడు నారదుండు తనమనంబున. 13

క. ఇది నాఁటనుండి యీతని, మదనక్రీడావిశేషమధురిమగుణసం
పద వీడి రాదు నిర్జర, సదనమునకు ధాత్రి విడిచి సతతము నారా. 14

ఉ. ఉండిన నుండనీ యితనియొద్ద మనోభవకేళిలోలయై
దుండగ మన్న నెంత యిఁకదుర్గుణభూషిత గాక మా కయో
దండ మనంగరాదె వెసఁ దానును వాఁడును వచ్చి కైతవో
ద్దండత చూపఁగాఁ దగునె తాపసముఖ్యులతోడ దుష్టతన్. 15

శా. కానీ దీనికిఁగా నొకానొక ప్రసంగం బింద్రునొద్దన్ వచో
నూనప్రౌఢిమఁ జెప్పి కొంతకలహంబుం బెంచఁ జోటుండఁగా
హీనాభూముల కేగ నేటికి వృథా నాకంబు చేరం జనం
గా నిట్టిప్పుడె వేళ యంచుఁ జనియె న్గౌతూహలాభ్యున్నతిన్. 16

వ. అంత నక్కాంతాతిలకం బాతనితో ని ట్లనియె. 17

ఉ. ఎక్కడివాఁడ పోయి యొకయింత యెఱుంగవు బుద్ధికౌశలం
బెక్కడ కేగె నాలుకపయి న్నువుగింజయు నానన ట్టి బ
ల్లక్కరి నారదుం డతఁడు దైవతమార్గమునందు నేగఁగా
నక్కట నన్నుఁ బేర్కొనితి వాతఁడు విన్న ననర్థమొందదే. 18

క. ఆతఁడు విన్నప్పుడె పురు, హూతుఁడు వినుటయును బుద్ధి నూహింపు శచీ
నేత విన నేని వెత యగు, చేతయె కాఁ దెలిసికొనుము సిద్ధము గాఁగన్. 19

గీ. మనము చేసినసుకృతసంపద నతండు, వినక పోయిన బ్రదికితి మనఘవర్య
విన్నయప్పుడె యొకకీడు వెదకుఁ గాని, మాని వెట్టినతంత్రంబుఁ గానలేఁడు. 20

క. ఆమాట విని యొకించుక, భూమీపతి నవ్వి మానిపుంగవ కరుణా
ధాముఁ డగు నారదునకే, భామామణి యింత యేల భయపడియె నొకో. 21

వ. అని యడిగిన ధర్మశీలునకుఁ బులహుం డి ట్లనియె. 22

సీ. దివిజకాంతామణి యవనిస్థలంబున, కరుదెంచు టపరాధ మాన కాద?
యదియునుం గాక మోహావేశమున మర్త్య, ననుభవించుట నేర మాన కాద?
యింతమాత్రమె చాల కేప్రొద్దు వానికి, ననుకూల యౌట తప్పాన కాద?
యది కారణంబుగ నమరేంద్రు సేవకు, నరుగమి యాగడం బౌన కాద?
గీ. చూడుమా యెన్ని విధములఁ జూచికొన్న, రంభయెడ దుండగమె ధరారమణవర్య
యది యెఱిఁగి చేరరాదయ్యె నమరమాని, కొండెగానితనానకు గురువు గాన. 23

గీ. భూసుపర్వున కొకనాఁడ పోయి కొఁగి, లిచ్చి రమ్మని పంపినాఁ డింతె కాని
సంతతము వానితోఁ గేళి సల్పుమనుచుఁ, బనిచెనే తన్ను లోకైకభర్త యైన. 24

క. ఈమాటలు ముని దివిజ, స్వామికి వినిపించెనేని జననాథ యతం
డే మని శాసించునో యని, యామానిని యతని కంత యలికెం జుమ్మీ. 25

వ. ఇది యిట్లుండె నట నారదుండు చని యెదుట హాహాహూహూముఖ్యవిఖ్యాత గాయనగేయనవీనమాధురీఝురీతరంగనినదాయమానమేనకాద్యప్సరఃపాత్రవిచిత్రకంకణఝుణఝుణత్కారచామీకరమేఖలాకింకిణీఘుళీఘుళీనూపురకలకలధ్వనులచే సంతసించుచు సంతతవందమానత్రయస్త్రింశత్కోటిదేవతాసంసేవ్యమానుండై రత్నసింహాసనంబున నాసీనుండై యున్నసహస్రలోచనుం గాంచి నిలిచిన. 26

క. మునినాథుఁ గాంచి సురపతి, ప్రణుతసమారాధనార్ఘ్యపాద్యాదివిధు
ల్వినయమున నొసఁగి యర్హా, సనమునఁ గూర్చుండ నునిచి సలలితబుద్ధిన్. 27

క. మునియనుమతిఁ దానుచితా, సనమునఁ గూర్చుండి సత్ప్రసంగంబున నో
యనఘాత్మ యెచటి కరుగుచుఁ, జనుదెంచితి రిటకు నాదుజన్మఫలమునన్. 28

క. అన విని ముని దరహసితా, ననమున సురలోకనాథ నానాదిశలం
జని భువిని జిత్ర మొక్కటి, గని వచ్చితి మీకుఁ దెలుపఁగాఁ బనిగలనై. 29

క. మునినాథ యేమిచిత్రము, గనుఁగొంటివొ యానతీయఁ గదవే యనిన
న్వినవోయి నముచిసూదన, యనిమిషతరుణీలలామ యవనీస్థలికిన్. 30

క. అలనాఁటనుండి ద్విజునిం, గలగొని యిట రాక యుండెఁగా దానికి నా
యిలవేల్పె యిలువేలుపు, బలభేదన యేమిచెప్పఁ బనియున్న దిఁకన్. 31

క. సురతనయులసురభోగము, నిరసింపఁగ వింటి దాని నేమనఁ గల మో
సురనాథ నిన్న యనవలెఁ, బరిపాలన యిట్లు చేయఁ బఱపితి వనుచున్. 32

గీ. కాన నీభోగసంపద ఘనము లిచట, సొంపు పెంపును రంభకు నింపు పుట్ట
దనుచుఁ దోఁచుచు నున్నదో యనిమిషేంద్ర, మానవులమీఁది యధికసమ్మదము చూచి.

చ. మననలకూబరాదు లవమానము నొందెద రంచు నాఁడె యో
యనిమిషలోకనాథ యది యాధరణీసురపుత్రుతోడ నా
డినవచనంబు లెల్లఁ బ్రకటింపను నట్టివి బైట పెట్టఁగా
మునులకు మాకు నేల విను మోహముగా కది దానిపాపమే. 34

చ. అన విని వజ్రి మండిపడి యౌరా నవు నారద యద్దురాత్మురా
లనిమిషలోకభోగభర మల్పముగాఁ దలపోయు చున్న న
మ్మనుజుని బాయ కున్నె బళి మంచిది దానికి నేన గర్వముం
బెనిచితి నిన్నినాళ్లు నిఁకఁ బెద్దతికం బొకయింత కుంచెదన్. 35

ఉ. ఓమునిసార్వభౌమ సరసోక్తుల బాపనిమిండగాని
నే మని నింద సేసె జగదీడితరూపవిలాససంపదు
ద్దామశరీరులం ద్రిదశధామకుమారుల లంజసాని నే
ర్పో 'మనస శ్శునాం ఘృత మరోచక' మన్నలు కాచరించునే. 36

సీ. యజ్ఞతంత్రములందు హవిరన్నములచేతఁ, బుంఖీభవించినపాట్టక్రొవ్వ
జగదేకసౌందర్యచాతుర్యములచేత, దుర్వారతర మైనగర్వరేఖ
సురతనూజులతోడిసురతసంసర్గచేఁ, గందళించినమహానందగరిమ
నిపుణత దీపించునృత్యవైఖరిచేతఁ, బెంపావహించినపెద్దతికము
గీ. సరససంగీతసాహిత్యపరిచయమును, బ్రథను చెందినబహుమానపాటవంబు
కొంత దివ్యులలోపలఁ గొఱఁతపడఁగఁ, గొఱఁత వేయింతుఁ గను దీనికొఱకు దాని

వ. అని పల్కు నవసరంబున. 38

సీ. మోవిపైఁ గనిపించుములు నాఁడిపలునొక్క, లొగిఁ జిన్నికెంపులసొగసుఁ జూపఁ
జెక్కులపై జాఱి చెదరుకుంతలములు, మకరికాపత్రసంపద వహింప
జిగిగుబ్బచన్నులఁ జిటులుగందపుసరు, ల్జిలుఁగుఁ బయ్యెదలోనఁ జెంగలింప
నలువొందునునుమేని నవనఖాంకురములు, బాలేందురేఖల పస హసింప

గీ. జాఱుఁగొప్పున ముడిచినజాజివిరుల, తావి తనతోడియచ్చరతలిరుఁబోండ్ల
కైశ్యకల్పప్రసూనసౌగంధ్య మడఁప, రంభ చనుదెంచె దేవతారాజసభకు. 39

గీ.. వచ్చి భయభక్తు లెసఁగంగ వాసవాదు, లైనపెద్దల కొకపాటి యాననంబు
వంచి మడిసందులను హస్తవారిజంబు, లిడి యొకించుక వెనుకను నేగి నిల్చె. 40

క. తనజాడ లన్ని యచ్చుటఁ, గని వచ్చినయట్టిమానికంఠీరవు న
య్యనిమిషసంయమిఁ గని య, య్యనిమిషలోచనవు హృదయ మట్టిట్టయ్యెన్. 41

ఉ. అప్పుడు వాసవుండు కడు నాగ్రహ మొప్పగ నత్తలోదరిం
దప్పక చూచి నిన్ను వసుధామరసూతికిఁ గౌఁగిలిచ్చి నే
నప్పుడ ర్మ్మటంటి హరునాజ్ఞ యలంఘ్యము గానఁ గోర్కె మై
నెప్పుడు వానితోడ మది నిష్టము సల్పుచు నుండు మంటి నే. 42

క. ఏమీ వరచామీకర, భూమీధరకటకకుంజపుంజక్రీడా
సామీచీన్యము మానవ, ధామవిహారంబుఁ బోలదా దుష్టమతీ. 43

గీ. చంచలింప కిట్టి సాహసకృత్యంబు, చేసినావు గాన నోసి పోయి
భయదరూప మైన పాషాణ మై పుట్టు, పల్లవుఁడు వసించుపట్టణమున. 44

క. అని శాప మొసంగిన య, య్యనిమిషవిభుఁ జూచి రంభ యత్యంతభయం
బున సాగి మ్రొక్కి కరుణా, జనకంబుగఁ బలికె నముచిసంహారకుతోన్. 45

ఉ. ఈమహనీయశాపమున కెయ్యది యంతము దెల్ప వయ్యయో
యామరలోకనాథ సదయంబుగఁ జూడఁగదయ్య యోశచీ
వామదృగీశ నాకలుషవర్తన మెన్నకు మయ్య యోసుర
స్వామి యటంచు వే వగల సన్నుతి సేసిన నార్ద్రచిత్తుఁడై. 46

క. రమణీ తప్పదు నావా, క్యము పాషాణత్వ మొందు మది యెన్నటికిం
దుమురై ధరణీస్థలిఁ బడు, నమరఁగ శాపమును నాఁటి కంతము నొందున్. 47

వ. పొమ్ము ధరిత్రినిం బుట్టు మని నియోగించి కొలువు చాలించి శచీకాంతుఁ డంతః
పురంబున కరిగె సురగరుడోరగాదు లందఱుఁ దమ నివాసంబులకుఁ జనిరి తదీయ

విద్వేషిణు లగుకలభాషిణులు కొందఱు సంభృతానందు లై గృహంబున కేగిరి తదీయ సఖు లగు సరోజముఖులు కొందఱు వందురుచు వెంటన చనుదెంచి రప్పుడు రంభ దుఃఖితారంభ యై వారల మగుడించి పుడమి కేతెంచి నిరంకుశునిం గాంచి శోకభరం బాపలేక. 48

చ. జలజముఖీరవీనసుమసాయకుముందఱ మందరామరా
చలపరిమాణ మైనబిగిచన్గవ యూర్పులఁ బిచ్చలింపఁగా
సొలవక యేడ్చె గాఢతరశోకతటాకము చాల నిండి రెం
డలుగులఁ బాఱెనో యనఁగ నశ్రుకణంబులు జాఱెఁ గన్నులన్. 49

వ. ఇవ్విధంబున నివ్వటిలు నెవ్వగల నేడ్చువధూమణిం జూచి యతం డి ట్లనియె. 50

చ. నెరయ విషాదహేతువుగ నీ తెలిగన్నుల నశ్రుబిందువు
ల్దొరఁగు టెఱుంగ మెన్నడు కుతూహలకారణబాష్పజాలము
ల్గురియు టె కాని నేఁడు కనుఁగొల్కులవెంబడి నశ్రుపూరము
ల్వఱదలు గట్ట నేడ్చెదవు వారిజలోచన యేర్పఱింపవే. 51

చ. తలఁపున మాటలం గ్రియలఁ దామరసేక్షణ నిన్నె కాని యే
పొలఁతుల నొల్ల నీనిజము పుష్పశరాసనుఁడే యెఱుంగు మొ
క్కలమున నున్న నేరము లొకానొకనాఁడును జేయ వీయెడ
న్దెలియదు శోకహేతువు వినీలశిరోజ యెఱుంగఁ జెప్పవే. 52

క. అని యడిగినభూసుతునకు, ననిమిషవేశ్యాలలామ యాద్యంతంబు
న్వినిపించి మగుడ నేడువఁ, దనదుప్పటి మొగము దుడిచి తగ ని ట్లనియెన్. 53

ఉ. ఇంతె కదా లతాంగి మఱి యేమొ యటంచు విషాద మొందితిం
జింతిల నేల యిప్పునికి శీఘ్రమ శాపవిముక్తి చేసెదన్
అంతొనరింప కీక్షణము ఱావయి నిల్వుము భీకరంబుగా
నెంతయు నిష్ఠురంబుకడ నేన యెఱుంగుదుఁ బై విచారమున్. 54

చ. అన విని శుష్కహాసవదనాంబుజ యై సురకాంత పల్కె నో
యనుపమరూప నీమహిమ లట్టివ యౌఁగద శాపమోక్షణం
బొనరఁగ నెట్లు చేసెదవొకో యొకయింత వచింపరాదె నా
మనము విషాద మార్ప యొకమాటకు నంటివొ లేక తథ్యమో. 55

వ. అని పల్కిన నతండు. 56

గీ. అతివ మాట యొకటి యన్వల నొనరించు, చేఁత యేది యైనఁ జెప్ప నేల
మాటకన్నఁ జేఁత మట్టు గాకున్నను, జేఁత ననుసరించి చెలఁగ వలదె. 57

నీవీమాటకు సందే, హావిర్భావంబు నొంద కబల కఠోర
గ్రావంబై పుట్టుము నా, నావెలఁదియు నట్లు చేసె నాపురముకడన్. 58
క. శతతాళదఘ్న మగున, య్యతులగ్రావమ్ముఁ జూచి యప్పుడు భయసం
గతులై యాశ్చర్యసమా, యతులై గజగజ వడంకి రచ్చటిజనముల్. 59
క. అదిరా యౌన్నత్యభరం, బిదిరా విస్తారగరిమ వీక్షింపఁగ ని
ట్లదిరా కాఠిన్యగుణం, బదిరా యిది కొండ గాక యశ్మమె తలఁపన్. 60
సీ. అస్మదాదులతోడ నాకృతి దాల్చిన, భాగ్యదేవతయొ యీప్రస్తరంబు
కాక లోకం బెల్లఁ గబళింప వచ్చిన, యాదిశక్తియొ యీమహాదృషత్తు
బలిసద్మరంధ్రంబు వెలువడి యెగసిన, యురగేంద్రుఁడో యీదృఢోపలంబు
దుస్సహానిలగతిఁ దునిగి రాలినకాంచ, నాద్రిశృంగంబొ యీయశ్మరాజ
గీ. మీసమున్నతశిల నీరజాసనాండ, సదనసంస్థాపితోజ్జ్వలస్తంభ మొక్కొ
యీభయంకరపాషాణ మినజబాహు, దండకలితసముద్దండదండ మొక్కొ. 61
వ. అని యనేకప్రకారంబుల వితర్కించి యిది మహాదుర్నిమిత్తంబు గాని వేఱొండు
గాదని నిర్ణయించి నిజనివాసంబుల కరిగి రంత దైవవశంబున. 62
ఉ. మందరధీరుఁ డన్యనృపమర్దనుఁ డాపురమేలురాజు శ
త్రుందిముఁ డొక్కనాఁడు పరితోషభరంబున మంత్రులెల్లఁ జూ
డం దగ దన్న మానక హఠాత్తు హయోత్తమ మొక్కఁ డెక్కి వ
చ్చెం దురుకీలు కొన్ని తనచేరువ రా నుపలంబుఁ జేరఁగన్. 63
క. చనుదెంచి నయనగోచర, మును వాగ్గోచరము గాక భువనాద్భుత మై
తనరుబలుఱాయిఁ గనుగొన, జననాథునిమది కొకింత జడుపుదయించెన్. 64
చ. అపుడచ్చో నొకరావిచెట్టున మనోజ్ఞాకారసంపత్తికి
న్విపరీతం బగుబ్రహ్మరాక్షసుఁడు నుద్వేగాతిరేకంబున
న్నృపచూడామణి నావహించె సచివుల్నిర్విణ్ణులై చూడఁగాఁ
జపలాత్ముం గనిపెట్టి యుండుఁ గద యస్వాపంబులై యాపదల్. 65
క. ఒకలాగున మాటలు తొక, తొకలై వెడలంగఁ జొచ్చె దుడిదుడి నెందే
నొకఁడ చనఁ దొడఁగెఁ గన్నులు, పెకలించుక చూడ సాగె భీతి దలిర్పన్. 66
సీ. స్వప్నంబునం దైనఁ జాపల్య మెఱుఁగని, సార్వభౌమునకుఁ జంచలత తోఁచె
నేకాంతమున నైన హెచ్చుమాటలు లేని, వసుధేశతిలకంబు వదరఁ జొచ్చెఁ
బరిహాసమున కైన దరహాస మొందని, నరనాథుఁ డూరక నవ్వఁ బూనెఁ
దలిరాకుఁబోఁడులొద్దను వికారము లేని, ధీరుం డహేతువికారుఁ డయ్యె
గీ. సూనృతమె కాని నాలుకఁ జొనుపనట్టి, నాయకాగ్రణి దబ్బఱ ల్గూయ సాగెఁ
బసిఁడిసమ్మాళిగలు లేక పాద మిడఁగ, భరముపడురాజు బరిగాళ్ళఁ బఱవ సాగె. 67

క. అప్పుడు మంత్రులు కార్యము, దప్పెఁగదా యనుచు మెల్ల ధరణీనాథున్
గప్పుక చని రంతిగిపుర, మెప్పుడు చేరెనమొ యనుమనీష దలంకన్. 68

సీ. కాలసర్పముఁ బట్టఁగడఁగుమాంత్రికులు నా, నొడిసిన నొక్కింత యొడియఁ బాఱి
వనమదేభముఁ గట్టఁ జనెడుమావఁతులు నాఁ, దిరిగిన వెంటనే తిరుగుగట్టి
తీవ్రప్రవాహ మీఁదెడునీఁతకాండ్రు నా, వెలిబోక కాక వెంబడిన పోయి
చిచ్చార్పఁగాఁ బోవు చేర్వచుట్టములు నాఁ, జుఱుకు దాఁకినఁ బోక మఱియుఁ గదిసి

గీ. యొకవిధంబున మంత్రులు యుక్తిచేత, బ్రహ్మరాక్షసనిర్వేశభరసుదుర్ని
వారబహువిధచేష్టావికారశూరు, రాజవరుఁ దెచ్చి రంతిగిపురంబుఁ జేర. 69

గీ. తోడుకొని వచ్చి యన్యులు చూడకుండ, నొక్కయేకాంతగృహమున నుండఁ జేసి
పదిలముగఁ గావలులు వెట్టి వెదకివెదకి, మాంత్రికులఁ దోడితే నహమ్మతిని వారు. 70

సీ. ఎంతమాత్రం బిది యీక్షణంబున లేదు, బంతి గావించెదఁ బ్రజ్ఞ మీఱఁ
బూనిక నప్పటి పూరి మంత్రించెనేఁ, బొమ్మన్నఁ బోదె యీభూమి వెడలి
చూతుము గా పోవు బేతాళుఁ డైనను, నాపేరు విన్న నిన్నాళ్ళదాఁక
దాని కేమాయె నెందాఁక నాలస్యము, తెప్పింపుఁడు విభూతి తేటగలది

గీ. యనుచు నొకనాఁడు నొకొక్కఁడధికముగను, నించుకటుమించు గాఁబంతగించుకొనుచు
దశదిశాబంధనము చేసి ధరణినాథ, శేఖరునిఁ జేరి మాంత్రికశ్రేష్ఠు లధిప. 71

సీ. నరసింహము జపింప నరసింహము జపించు, నాదిభైరవమున కదియె నుడువు
శతరుద్రియముఁ బూన శతరుద్రియముఁ బూను, హనుమజ్జపంబున కదియె నేయు
నీలకంఠముఁ బల్క నీలకంఠముఁ బల్కు, నంబా స్తవంబున కదియె నెఱపు
శ్రీరామముఁ బఠింప శ్రీరామముఁ బఠించు, నష్టాక్షరిని నెన్న నదియె యెన్ను

గీ. వీరభద్ర మెన్న వీరభద్రమె తెచ్చు, శరభ మన్న నదియె సంగ్రహించు
మనుజనాథ కడమమంత్రంబు లాబ్రహ్మ,రాక్షసునకు నీళ్ళు ద్రాగినట్లు. 72

క. మొదలఁ గడుఁ బౌరుపస్థితి, తుది నేమియు లేక జనులు దూషణ సేయన్
గదుపులు కదుపులు గట్టుచు, మది లజ్జాపరతఁ జనిరి మాంత్రికు లధిపా. 73

సీ. ఐతిహాసికమౌళి యనిపించు నొకవేళ, నొకవేళ శుష్కతార్కికత నెఱపుఁ
బాణినీయపుఫక్కి వాదించు నొకవేళ, నొకవేళ వేదాంత ముపచరించు
శ్రోత్రియాగ్రియవృత్తిఁ జూపించు నొకవేళఁ, నొకవేళఁ గడుజ్యోతిషికతఁ దనరు
సంగీతమాధురి చవిదేల్చు నొకవేళ, నొకవేళ సుకవితాయుక్తి వరలుఁ

గీ. జదువు నొకవేళఁ గావ్యము ల్సరసఫణితి, నుడువునొకవేళ మంత్రము ల్పూర్ణ వేలు
సామవేదము నొకవేళఁ జదువుచుండుఁ, బ్రతిభమీఱఁగ నాబ్రహ్మరాక్షసుండు. 74

వ. ఇట్లు సకలమంత్రతంత్రంబులకు నసాధ్యంబై యాబ్రహ్మరాక్షసావేశంబు సంస్తంభింపక విజృంభించులాగు చూచి ప్రధాను లెల్ల నాత్మగతంబున. 75

ఉ. మొత్తఁగఁ జొచ్చె గౌరవసమున్నతి వాయఁగ భూతవైద్యులం
దొత్తుల మొత్తినట్లు కడుదుర్భరభావము నొంది భూమిపా
లోత్తముదేహముం బడలె నున్నను గార్యము లే దిఁక న్నివే
కోత్తరబుద్ధిఁ జెప్పఁ డొకబుద్ధివిశేషము పెద్ద లందఱున్. 76

వ. అని వితర్కించుకొను చున్నసమయంబున. 77

గీ. బ్రహ్మరాక్షసువార్త నిరంకుశుండు, విని మరుత్కాంతశాపంబు వెడలఁ ద్రోయ
నిదియె తఱి యంచు వచ్చె భూమీశమంత్రు, లున్నపనిలేక చింతించుచున్నకడకు. 78

క. వచ్చి నమస్కారం బని, యచ్చోఁ గలపెద్ద లెల్ల నాదరమునఁ జో
టిచ్చి వసింపఁగఁ జేయఁగ, నచ్చతురాననకులీనుఁ డనియె నృపాలా. 79

ఉ. దుండుడుకాఱ శాత్రవులదోర్బలసంపదఁ జక్కఁజేసి ధా
త్రిం ఘనబాహుపీఠమునఁ దిన్నదనంబుగ నిల్పి భోగసం
క్రందనుఁ డై ప్రజ ల్పొగడ రాచఱికం బొనరించునట్టిశ
త్రుందము నంతవానికిని దుష్టపుదైవము కీడు దెచ్చెనే. 80

గీ. సత్యసంధులఁ జేర్చునసత్యపరులఁ, ద్రోచు ననఘుల రక్షించు దుష్టకర్మ
గల్గువారల శిక్షించు ఘనులఁ బెంచు, హీనులను ద్రుంచు దయ నిట్టినృపతి కలఁడె. 81

వ. అని యనేకవిధంబుల మనుజనాథు వర్ణనము చేసి పిదప 'దైవంబుఁ దిట్టి తలంచిన
నా కొకదైవలీల గల దంచుం బల్కి మెల్లన శరీరంబు గగురుపొడవ. 82

మ. ఒక్కనిట్టూరుపు పుచ్చి కన్నుఁగవ నీ రుప్పొంగఁగా నావలిం
చి కరాబ్జంబులు మీఁది కెత్తి తనుయష్టిం గంప మేపాఱ నిం
చుక యాలాపము చేసి వెక్కసముగా శోకించి శోకించి వేఁ
డుకొనంగా నొకకొంతసేపునకు నాటోపంబు సంధిల్లఁగన్. 83

గీ. ఇపుడు పుట్టినపాషాణ మెల్లఁ గొట్టి, తుమురుగాఁ జేసి ధరణిపైఁ దూరపెత్త
రాజుఁ బట్టినయాబ్రహ్మరాక్షసుండు, విడుచుఁ గాని మఱేమిట విడువఁ డనిన. 84

క. ఇదియకా నిది గా దనియెడి,సదమలబోధంబు లేక సచివావళియా
నిది మంచికార్య మనుచు, న్మది నెన్న విపత్తి మతికి మతికిం బొందెన్. 85

గీ. రాయి దిగులంగఁ గొట్టిన రాజునొడలి, బ్రహ్మరాక్షసుఁ డేగునే పార్థివేంద్ర
ధరణిపైఁ 'బృష్టతాడనా ద్దంతపతన', మనిన పరిహాసవాక్యము సార్థమయ్యె. 86

వ. ఇట్లు నిశ్చయించి వారు సకల భూప్రజల రప్పించిన. 87

క. శతతాళదఘ్నమగున, య్యతుల గ్రావంబుఁ జూచి యఖిల గ్రామా
గతులైనమానవులు తమ, శ్రుతసాధనవిధులచేతఁ జూర్ణము సేయన్. 88

సీ. గబ్బిగుబ్బలమీఁది కస్తూరికాపంక, మాణిముత్తెపుఁ జేర్ల నంటుకొనఁగ
జాళువాబంగారు జలపోతనుచ్చుపై, నొడిదారములకాంతి జడికొనంగ

గులుకుఁ జెక్కులలోన గురివెందతాటంక, రోచులు దాఁగిలిముచ్చులాడ
నుదురాజు చెంగట నున్నరోహిణిమాడ్కి, మోముపై ముంగరముత్య మలరఁ
గీ. కాలఘనకల్పకైశికాకల్పకల్ప, పుష్పగంధంబు దిక్కుల బుగులుకొనఁగ
వెలఁదిపాషాణమార్గంబు వెడలి నాఁడు, కడలిలోపలఁ బుట్టినక్రమము దెలిపె. 89

వ. ఈరీతి నన్నాతి రాతిపొడి వెడలి నిలిచిన సకలజనంబులు తమమనంబుల. 90

సీ. జొటజొటఁ గురియునో జుంటితేనియ మోవి, నొదవునో జాబిల్లికొదమ నుదుట
విసరునో శృంగారరసవృష్టి కొప్పునఁ, దొలఁకునో యమృతంబు పలుకులందు
రాలునో కుముదపత్రములు చూపులయందు, వెడలునో సింగిణివిండ్లు బొమల
వెళ్ళఁబెట్టునొ పూర్ణవిధుకాంతి మొగమున, దిగపారునో పైఁడితెలివి మేన
గీ. వెడలఁ బొంగునొ చెక్కుల విమలరత్న, దర్పణద్యోతనిగనిగల్ తఱచు గాఁగ
జోడుకూడి చెలంగునో చూడఁ జూడ, గబ్బిగుబ్బలఁ గోడెజక్కవలకవలు. 91

ఉ. గుత్తపు గుబ్బలాఁడి సుమకోమలి ముద్దులగుమ్మ మల్లిపూ
గుత్తి మెఱుంగుఁదీఁగె లతకూన మనోజురవాళి జాళువా
ముత్తెపుఁగోల చంద్రకళ మోహనమంత్రము కాంతిరాశి యీ
పుత్తడిబొమ్మ యేకరణిఁ బుట్టెనొకో యుపలంపుధూళిలోన్. 92

సీ. జిలుఁగుఁబయ్యెద జాఱఁ జికిలిగుబ్బలకాంతి, దిగపార దిశ లెల్లఁ దెలివిపఱప
నలవోక గాఁ జూడ నసమాస్త్రనిశితమా, ర్గణపరంపర లొక్కరాశిఁ బడఁగఁ
గరపంకజము లూఁపఁ గనకకంకణఝణ, నాదసంపద గుమానముగఁ జెలఁగ
బ్రతిపదంబున నూపురఝళంఝుళవిరావ, మున మూఁగఁబడి హంసములు దొలంగఁ
గీ. దనరు చాతుర్యధుర్యసౌందర్యరేఖఁ, దగిలి వీడనిచూపుల మగిడి డిగియ
రాక మర్త్యుల వెంటాడి రా నమర్త్య, నీరజాక్షి నిరంకుశుఁ జేర వచ్చె. 93

క. చనుదెంచి వచ్చి నిలిచిన, వనజేక్షణఁ గౌఁగిలించి వసుధాసురనం
దనుఁడు నయనాంచలాశ్రులు, కొనగోరఁ దొలంగ మీటుకొనుచుం బలికెన్. 94

క. నాకై లోకైకస్తు, త్యాకారము ఱాతిలోన నణఁగించి మనో
వ్యాకీర్ణశోకభరమున, నాకులపడి యుండవలసె నా తరళాక్షీ. 95

వ. అన విని యయ్యరవిందదళాయతాక్షి భూసురనందనున కిట్లనియె. 96

సీ. నలునకా శనిచేతియలఁత హరిశ్చంద్ర, మహిపాలమౌళికా మాలకొలువు
రోహిణీభర్తకా రాహుచేఁ బడుపాటు, పంచసాయకునకా భస్మ మగుట
వనజసంభవునంతవానికా తలఁపోక, పాకశాసనునకా బ్రహ్మహత్య
యరవిందనేత్రునకా బోయచేఁ జావు, హరునకా భిక్షాటనావసక్తి
గీ. ఘనుఁడు రామనృపాలునకా తలంప, నుత్కటంబైన పత్నీవియోగదుఃఖ
మెంతవారికిఁ గాని మహీసురేంద్ర, కర్మ మనుభవనీయంబు గాక పోదు. 97

క. ఆపద లెవ్వరికైనన్, బ్రాపింపక పోవు వానిఁ బాపఁగ మిగులన్
బ్రాపగుచుట్టము గలుగుట, పో పుణ్యవిపాకఫలము భూసురవర్యా. 98

ఉ. ఆపదకైనబంధుజన మక్కఱదీర్చుధనంబు రోగమున్
బాపఁగఁ జాలునౌషధము పాపవిముక్తినిఁ జేయుపుత్త్రుఁడున్
గోపమడంచుతెల్వి బుధకోటికి మెచ్చగువిద్య దీనసం
తాపముఁ జూడలేనిదయ దైవవశంబునఁ గాక కల్గునే. 99

గీ. నాకు నినువంటి వినయనిర్ణయధురీణు, పొందు గలుగంగఁ గాదె యోభూసురేంద్ర
పాకశాసనదత్తశాపము దొలంగె, వరతరం బైననిర్జరత్వంబు గంటి. 100

కం. అని పలికి ధారుణీసుర, తనయాగ్రణి పూర్వమైనదయ తప్పకుమీ
నిను మఱవ నేనె వత్తున్, గనియుం గనకుండఁ గానొకానొక వేళన్. 101

చ. వినయగుణోత్తరుండవు వివేకసమగ్రుఁడ వార్యకోటిలో
ఘనుఁడవు నీతిశాలి వది గాక మనోహరమూర్తి వెంతయున్
వనితకు నిన్నువంటిమగవానికవుంగిలి గల్గుటల్ మనం
బునఁ దలపోయఁ బూర్వకృతపుణ్యవిపాకము గాక కొంచెమే. 102

క. తనువుం దనువుం గూడుట, ఘనతరసంసర్గఫలము గాదు తలంపన్
మనముల్ మనముం గూడుట, యనుపమసంసర్గమహిమ యవనిసురేంద్రా. 103

క. అది గాక మనకు మదియున్, మదియుం గలసినది యింక మఱపులు గలవే
మ్ముద మొదవఁ బోయి వచ్చెదఁ, ద్రిదివంబున కనుచు రంభ దివికిం జనియెన్. 104

సీ. చామరగ్రాహిణీస్వర్ణకంకణఝుణ, త్కారపోషితనటీకటకనినదుఁ
దనులతాముకుళమేధావిధాయక సౌర, గాయకగేయసంకలితపులకు
ధవళసారసలసత్కాసారమతికార, ణాంబకాంబుజసహస్రాంచితాంగు
వర్ణితదోర్గతాస్వస్తికామరయోషి, దభిరామకాంతిభాగుభయభాగు
గీ. నిర్జరాచార్యజల్పితనీతిశాస్త్రి, వచనకంపితమూర్ధపార్శ్వప్రదీప్త
రత్నమయకుండలప్రభారాజమాను, నింద్రుఁ జేరంగ వచ్చెఁ బూర్ణేందువదన. 105

క. చనుదెంచి మ్రొక్కి నిలిచిన, వనితామణిఁ జూచె దివిజవల్లభుఁడు రవు
ల్కొనుకోపవహ్నికీలల, కను బొమముడి ధూమపంక్తి కొదువం దీర్పన్. 106

వ. ఇవ్విధంబునఁ గోపోద్రిక్తంబుగాఁ జూచి యిట్లనియె. 107

గీ. లంజ విటుఁ డొనర్చులాలనభరమున, మఱచె నేమొ కాక మమ్ము లక్ష్య
పెట్టదో ప్రభావపేశలత్వమున తే, కున్న శాపభీతి నొందకున్నె. 108

వ. అని రంభ నుద్దేశించి. 109

గీ. తొలుతఁ జేసినట్టిదుష్టకర్మంబున, సంగ్రహింపరానిశాప మొందె
సద్రసంపునడకఁ జరియింపు మిపుడైన, మగువయోజ మాన మందుగలదె. 110

క. భూవలయంబునఁ బలురా, యై వెలయు మ టన్న విభవమాసపడి దివిన్
నీ వెంతచుట్లఁ బెట్టినఁ, బోవునె శాపంబు భోగమునఁ గా కబలా. 111

క. అని కోపగించి పలికిన, యనిమిషవిభునకును మ్రొక్కి యది వినిపించెన్
దను శపియించుట మొదలుగ, ఘనతరశాపోపశాంతి గడవల గాఁగన్. 112

క. ఓహో యింతయపాయస, మీహితుఁడా విప్రసూతి యటుఁ గా కున్నన్
సాహసికుఁ డై జయించునె, యాహా నెయ్యంబుతోడ హరు జూదమునన్. 113

మ. సొగటా లాడి హరుం జయించినజనస్తోతవ్యచారిత్రుఁ డా
జగతీదేవకుమారుఁ డాతనికి నీశాపంబు వారించు టెం
త గణింపం గనుఁగో ముదం బొదవె నద్ధాత్రీసురుం జూత మం
చు గజశ్రేష్ఠము నెక్కి వచ్చె హరి యస్తోకోన్నతిన్ ధాత్రికిన్. 114

క. సురరాజు వచ్చెఁ జనుదెం, చిరి తమతమవాహనములు చెలఁగఁగ విద్యా
ధరగుహ్యకాప్సరసకి, న్నరరక్షోయక్షసిద్ధనాకనివాసుల్. 115

వ. అట్లు దనకుం బ్రసన్నుఁ డైనదేవేంద్రునకు దండప్రణామంబులు చేసి యాభూసుర
నందనుం డి ట్లనియె. 116

సీ. బలవృత్రనముచిజంభపులోమముఖదైత్య,వన వహ్ని హేతి యెవ్వాని హేతి
చిత్రసంగరజయశ్రీకరగ్రహణ ని,ర్వహణవిహస్త మెవ్వానిహస్త
మనఘుకర్మాయాతఘనతరైశ్వర్యని,ర్వ్యథపుణ్యలోక మెవ్వానిలోక
మసమానకారుణ్యరసవర్షిలోచన,వనజనికాయ మెవ్వానిలోక
గీ. మమరవనమధ్యకేళిసౌధాంతరాళ, వర్ణ్యతరసంప్రచరణ మెవ్వానిచరణ
మట్టిలోకైకవందితు నప్రమేయు, నిన్ను వర్ణింపఁగా నేర్తునే సురేంద్ర. 117

శా. వంశారణ్యముఁ గాల్చు పావకుగతిన్ వర్ధిష్ణు వై విద్విష
ద్వంశారణ్యము నిర్దహించు భవదుద్దామప్రతాపాగ్ని శీ
తాంశుస్ఫూర్తులు సంశ్రితావళికి నీయాకారరేఖల్ త్రయ
స్త్రింశత్కోటిసుపర్వనాథుఁడవు కీర్తింప న్నినున్ శక్యమే. 118

గీ. తగఁ బరాగము గప్పినతమ్మికోలను, మాడ్కి హరిచందనాలిప్త మగుచు వేయుఁ
గనులతో నొప్పు నీయుదగ్రప్రదీప్త, తనువుఁ గీర్తింప నేర్తునే యనిమిషేంద్ర. 119

వ. అని యనేకప్రకారంబులం గీర్తింప నన్నిలింపసార్వభౌముండు. 120

ఉ. మెచ్చితి నీప్రవీణతకు మేలు ధరాసురవర్య వేఁడుకో
మిచ్చెద నీకభీష్ట మన నెంతయు సమ్మద మంది వాంఛితం
బిచ్చెద వేని నా కనిమిషేశ్వర యీధరణీతలేశ్వరున్
స్వచ్ఛరితాగ్రగణ్యు గ్రహసంభృతు నిగ్రహుఁ జేసి కావవే. 121

ఉ. అన నిది యెంతమాత్రము ధరాసురనందన వేఁడు మింక నొం
డనుపమ మైనకోర్కి యన నాబలసూదనుతోడ బ్రాహ్మణుం

డనిమిషలోకనాథ విబుధాబ్జముఖీమణి రంభపట్టునన్
జన దభిలాష మేమియును సారసగంధిని నా కొసంగవే. 121
ఉ. నా విని నవ్వి యవ్విబుధనాయకుఁ డిట్లను విప్రసూతితో
నోవిటసార్వభౌమ వికచోత్పలలోచన రంభ నిత్తుఁ గా
కావసుధాస్థలిన్ దివిజకాంతల కుండఁగరాదు వచ్చుచుం
బోవుచు నుండు భూతలికి భోగముఁ జేకొను పూర్వరీతిగన్. 123
వ. అని యనేకదండప్రణామంబులు సేసి నిలిచిన. 124
శా. రింఖాపాతమునం జదల్ గదల నిర్విచ్ఛేదవారానిల
ప్రేంఖద్వాతపరంపరల్ దెసల నాభీలంబుగాఁ బర్వ వై
శృంఖల్యంబునఁ బట్టపల్లవుసిరుల్ చేర్వార నుచ్చైఃశ్రవః
కంఖాణంబు గదల్చె వాసవుఁడు దిక్పాలాదిసంసేవ్యుఁ డై. 125
సీ. అప్పు డారాజు భూతావేశనిర్ముక్త, దేహుఁ డై కాంతిసందీప్తుఁ డయ్యెఁ
దదనంతరమున రత్నంబుల నభిషిక్తుఁ, జేసిరి మంత్రులు భూసురేంద్ర
వాపిమ్మట నృపాలకాంతగపుర స్త్రీలు, తమతమసొమ్ము నెంతయు నొసంగి
రటుతరువాత దేవాంగనామణి యగు, రంభ యేతెంచి సంరంభ మొదవ
గీ. గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి యోగుణసముద్ర, నీకతన శాపమోక్షంబు నాకు దొరకె
నీవలన నచ్చరలలోన శేవ గంటి, నిన్నుఁ గూరిచి హరియు మన్నించె నన్ను. 126
క. వినవోయి నిరంకుశ నీ, కును నాకును లోకభర్త కూర్చినయిష్టం
బునఁ బాయ మని యెఱుంగుము, చనియెద నిప్పటికి మగిడి చనుదెంతుఁ జుమీ. 127
క. అని యనిమిషభామిని వో, యినపిమ్మటఁ దల్లిదండ్రు లెంతో సంతో
షనితాంతహృదయు లై పు, త్రునిఁ గౌఁగిటఁజేర్చి పులకధూర్వహతను లై. 128
క. తనయా నిన్నింత నయా, ధ్యుని ప్రాప్త మెఱుంగ లేక యొకమానవమా
త్రునిఁ గాఁగఁ జూచి నిరసిం, చినయపరాధంబు నారసి క్షమింపఁగదే. 129
సీ. ఒకనికి శక్యమే యురగభూషణుతోడ, నలఘుచాతురి జూద మాడి గెలువ
గెలిచెఁ బో యొకనికిఁ దెలియునే సామాన్య,రమణుల నడుగక రంభ నడుగ
నడిగెఁ బో యొకనికి నలవియే సురకాంత, లాలించి భూమి నిల్లాలిఁ జేయఁ
జేసెఁ బో యొకనికిఁ జెల్లునే చిరభోగ్య, మగునింద్రశాపంబు నపుడె మాన్ప
గీ. నీకుఁ దక్కఁగ వికచనాళీకలోచ, నామనోహరదేహసౌందర్యధుర్య
తానివారితశీతలధామ సోమ, ధరకృపాపాత్రపుత్రకందర్పదర్ప. 130
క. అని వినుతి సేయఁ జననీ, జనకుల బహుళార్థములను సంతుష్టులుగా
నొనరించి రంభయనుమతిఁ, దనయంగనయందు సునయతనయులఁ గాంచెన్. 131

వ. మఱియు నతండు వృషవాహనపదధ్యానాసక్తమానసత్త్వపరాయణపరిప్రాప్తవిజ్ఞాన పాటవంబున నేకవాక్యప్రతిష్ఠాపనాచార్యుండును ద్విజవంశపావనుండును త్రివర్గనిరతుండును జదుర్వేదపరాయణుండును బంచశరాకారుండును షట్ఛాస్త్రపారీణుండును సప్తాశ్వతేజుండును నష్టభోగసంపన్నుండును నవనిధానసంపన్నుండును దశదిశాపూరకీర్తిమండలుండు నై చెలంగె. 132

క. ఎటువంటిదురాచారున, కెటువంటిజగత్ప్రసిద్ధి యొదవెఁగిటె రాజా
యటుగానఁ బూర్వపుణ్యో, త్కటభావం బల్పు నైన ఘనుఁగావించున్. 133

చ. అని ముని ధర్మశీలవసుధాధిపమౌళికి నేర్పరించిచె
ప్పినకథ బాల్యచాపలముపెంపున స్వామికి విన్నవించితిన్
జనకుఁడు బాలుఁ డాడుసపశబ్దవచోనివహంబుచేత నె
మ్మనమున మోదమందుక్రియ మామకవాక్కుల సంతసిల్లుమీ. 134

మ. మదనధ్వంసక తారభూమిధరధామా ధామధామాక్షసం
మదసంధాయక దివ్యనామ నిజవామావామవామాంగ దు
ర్మదదంతావళదానవప్రవరభీమా భీమభీమత్వసం
పదగారీకృతదుష్టదైత్య ధృతసోమా సోమసోమేశ్వరా. 135

శా. భస్మోద్ధూళితదేహపోషణకళాపారీణ వార కరా
కస్మాదుద్ధితకాలకూటవిషదిగ్ధగ్రీవ పాదాంబుజా
తస్మత్త్వప్రజకల్పభూజ కరుణాధన్యేక్షణా సేవమా
నాస్మత్ప్రత్రకమత్తనూభవకనాగాఖ్యాంకలింగాహ్వయా. 136

క. అతులతరసోమవార, వ్రతనియమధురీణహృదయవారిజ సాధ్వీ
శతవినుత చెన్నమాంబా, ప్రతిదినసంసేవ్యమానపదపంకేజా. 137

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కాళీవరప్రసాదలబ్ధవర్ణవర్ణనీయక విత్వతత్త్వధౌరేయ పెదలింగనార్యగర్భార్ణవపౌర్ణిమాత్రేయ గురువరాచార్యపదారవిందమిళిందాయమాన సకలవిద్వజ్జనవిధేయ రుద్రయనామధేయప్రణీతం బైననిరంకుశోపాఖ్యానం బను ప్రబంధంబునందు సర్వంబుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

సంపూర్ణము.

☞ ఈకావ్యపుఁ బీఠికలో 10 వ పఙ్క్తిలో 'క్రీ॥ శ॥' అనుదానికిఁ బిదప '1620 సంవత్సరములు' అని చదువునది.

చెన్నపురి : వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారి
ఆదిసరస్వతీనిలయముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.—1916.